Sprawozdanie Dyrektora

c. k.

Gimnazyum Św. Jacka

w Krakowie

za rok szkolny

1890.

SPRAWOZDANIE DYREKTORA

C. K.

GIMNAZYUM ŚW. JACKA

W KRAKOWIE

za rok szkolny 1890.

KRAKÓW.
NAKŁADEM FUNDUSZU NAUKOWEGO.

Druk Wł. L. Anczyca i Spółki, pod zarządem Jana Gadowskiego.
1890.

Galicyjskie pająki z rodziny Salticoidae.

Podał

Władysław Kulczyński.

W r. 1884 podałem wykaz galicyjskich pająków, należących do wymienionej w napisie rodziny [1]). Przez pracę tę chciałem przyszłym pracownikom na polu naszéj arachnologii rzecz uprościć i ułatwić, wskazując w literaturze arachnologicznéj źródła użyteczne i niezbędne, uzupełniając tę literaturę pod względem synonimicznym czy opisowym wszędzie, gdzie zauważyłem pewne braki lub błędy, wreszcie zbiérając krytycznie w jednę całość wszystko to, co znaleść można w pismach naszych i obcych o naszéj faunie pajęczéj. Zamierzoną i rozpoczętą w ten sposób rewizyą całéj arachnofauny galicyjskiéj przerwać musiałem z powodu innych zajęć, o których jednak nie wątpię, że nadarzając mi sposobność poznania w naturze bardzo wielu obcych gatunków, znanych mi dawniéj jedynie z opisów — mniéj lub więcéj niedokładnych — wyjdą témsamém na korzyść zamierzonéj rewizyi, chociaż ją trochę opóźnią.

---

[1]) Przegląd krytyczny pająków z rodziny *Attoidae* żyjących w Galicyi. (Rozprawy i Sprawozd. Wydź. matem.-przyr. Akad. umiej. w Krakowie, tom XII). — Nazwę rodziny *Attoidae* zmienił Prof. T. THORELL na *Salticoidae* w r. 1887 *(Primo saggio sui ragni Birmani)* z powodu, że *Attoides* jest nazwą pewnego rodzaju pająków, a dlatego forma „*Attoidae*“ nie może być używaną jako nazwa rodziny. Zmiana ta byłaby niepotrzebną, gdyby ogólnie przyjęto uchwalone w roku przeszłym przez międzynarodowy kongres zoologiczny w Paryżu prawidła nomenklatury — co jednak nie wydaje mi się prawdopodobném.

Przed przystąpieniem do dalszego ciągu owéj rewizyi chciałbym obecnie pierwszą jéj część, odnoszącą się do *Salticoidów*, uzupełnić, uwzględniając nietylko zmiany zaszłe w tym dziale arachnologii od r. 1884, ale także usterki prac dawniejszych, które przedtém uszły méj uwagi. Na wstępie podaję kilka uwag nad arachnologiczną literaturą wogóle, które może nie będą całkiem bez użytku.

Niedostatki dotychczasowéj arachnologicznéj literatury poznałem dokładniéj niż przed rokiem 1884, układając tablice analityczne do oznaczania pająków węgierskich, przeznaczone do pracy rozpoczętéj przez Dra K. Chyzera w Satoralja Ujhely. Inaczéj ocenia się cudzą pracę, korzystając z niéj praktycznie i nie mając czasu na dochodzenia, czy autor dzieła, czy téż posługujący się tém dziełem winien, że trudno pogodzić rzeczy widziane z pisanymi, — inaczéj znowu, kiedy chcąc pracować na danych w nauce podstawach, jest się zmuszonym krok za krokiem sprawdzać te dane, zanim się je wcieli we własną pracę, jako uznaną i ogólną własność nauki.

Ktokolwiek miał do czynienia z zoologią opisową, choćby tylko w zamiarze oznaczenia (czy „określenia“, jak się mówi w Warszawie) jakiegoś okazu, przyzna, że z trudnościami spotykał się na każdym kroku. Trudności takie przypisuje się n. p. niedostatkowi zebranego materyału, brakowi książek, „lepszych niż te, którymi się rozporządza“, czasem przypuszcza się, że przedmiot jest trudny i głębszych wymaga studyów. Do tych rozmaitych, w naszych zwłaszcza stosunkach zbyt często rzeczywistych powodów dodać można jeszcze jeden: niski stan zoologii opisowéj wogóle.

Nie tu miejsce rozpisywać się nad tym stanem, jego przyczynami i skutkami; rozrosła się zresztą systematyka zoologiczna do tego stopnia, że o jéj niedostatkach mówiąc, nie pokusiłby się zapewne nikt o uwzględnienie całego przedmiotu, chybaby chciał wykazać w kilku ogólnikach, że jak jednostronnym był niezbyt dawny kierunek zoologii prawie wyłącznie opisowy, tak téż pomiatanie tym kierunkiem, z jakiém dziś zbyt często spotkać się można u powołanych i niepowołanych anatomów porównawczych, znowu do celu nie prowadzi, a ustąpić powinno harmonijnemu rozwojowi wszystkich gałęzi zoologii.

Pająki nie cieszą się szczególną sympatyą zoologów, choć na nię zasługiwałyby z wielu względów. Niezupełnie łatwe do zbiérania, trudniéj się przechowują niż n. p. owady, a w zbiorach przedstawiają się tak, że ich nawet porównywać nie można z chrząszczami czy motylami. Dla tych, wprawdzie całkiem nie naukowych, ale — nie wątpię — rzetelnych powodów, liczba arachnologów czy arachnografów, rozrzuconych po wszystkich częściach świata, dochodzi zaledwie paru dziesiątek i długo zapewne jeszcze mierzyć się nie będzie mogła z zastępami zbiérających i piszących koleoptero- lepidopterologów i t. d. Ubogą też stosunkowo okaże się literatura arachnologiczna, jeżeli ją oceniać będziemy nie podług liczby tytułów mniejszych i większych prac [1]), ale podług treści.

Dotkliwie daje się uczuć brak dzieł szerszego zakroju (monografij czy opisowych faun całych krajów), w którychby można znaleść zestawione wiadomości dawniejsze, w dany zakres wchodzące, a przynajmniéj w miarę możności krytycznie przerobione i do chwilowego stanu nauki dostosowane. Pod tym względem uczynili zadość słusznym wymaganiom czasu tylko szwedzi [2]) i anglicy [3]). Wskutek tego trzeba prawie przy każdéj pracy oglądać się niemal na c a ł ą literaturę dawniejszą, przyczém kierować się tytułami rozpraw byłoby rzeczą nieporadną, w obecnym bowiem stanie literatury nie można być pewnym, czy n. p. w jakiéj pracy o pająkach zebranych na Sumatrze nie znajdzie się wiadomości, że galicyjskie gatunki *Hasarius arcuatus*, *falcatus* i t. d. nie należą do rodzaju *Hasarius* ale *Ergane*. Utrudnia to rzecz bardzo, zwłaszcza, jeżeli nie ma się sposobności korzystania z bibliotek przynajmniéj miernie zaopatrzonych w peryodyczne i zbiorowe pisma zoologiczne.

---

[1]) Spis prac z zakresu systematyki pająków podał Prof. Dr. T. Thorell w dziełach: *On European Spiders*, Upsala 1869-70, str. I-XXII i 234—235, i *Remarks on Synonyms of european Spiders*, 1870-73, str. 584—589. Prace z lat 1861-80 zestawione są w Dra O. Taschenberga *Bibliotheca zoologica II;* tyłuły prac z ostatnich lat, od r. 1878, podaje lipski *Zoologischer Anzeiger*.

[2]) T. Thorell, *Recensio critica aranearum, quas descripserunt Clerckius, Linnaeus, De Geerus*. Upsala 1855-56.

Id., *Om Clercks original-spindelsamling*. 1858.

Id., *Remarks on Synonyms* &c.

[3]) O. P. Cambridge, *The Spiders of Dorset, with an Appendix containing short descriptions of those British species not yet found in Dorsetshire.* Sherborne 1879-81.

Pracujący nad systematyką czy geografią pająków naraża się, nie uwzględniając całéj dawnéj literatury do ostatnich możliwych granic, na „odkrywanie“ dawno opisanych gatunków i dawno zapisanych faktów z geografii zwierząt. Z drugiéj strony t. zw. korzystanie z téj dawnéj literatury zbyt często nazwaćby należało nie korzystaniem, ale ciężkim mozołem, który dobrze jeszcze, jeżeli nie wyjdzie na prostą stratę czasu.

W przeciwieństwie do niektórych gałęzi zoologii, mozolących się — często bez należytego skutku — nad wyszukaniem i odpowiedniém wyzyskaniem cech t. zw. gatunkowych, arachnologia ma zadanie ograniczania gatunków stosunkowo nadzwyczaj ułatwione: łatwo jest jéj poznać się na podrzędnych zmianach barw, kształtów, wielkości, gdy znajduje cechy pierwszorzędnego znaczenia w narzędziach rozrodczych nieskończenie urozmaiconych, a przecież w obrębie każdego gatunku stałych, jeżeli nie bezwzględnie, to przynajmniéj w jasnych granicach. Po tych cechach odróżnia dziś arachnologia całe szeregi gatunków niepozornych, n. p. w rodzaju *Erigone*, o których obfitości dawniejsi pisarze pojęcia nawet nie mieli; w tych cechach znajdą się — zdaniem mojém, opartém na dość gruntownych, choć niedokończonych poszukiwaniach — znakomite skazówki co do rzeczywistego powinowactwa gatunków, rodzajów i t. d., chociaż to dzisiaj niektórym arachnologom wydaje się nieprawdopodobném. Nieuwzględnianie tych cech było głównym błędem dawnéj arachnografii, niedostateczne ich uwzględnianie uważam stanowczo za najważniejszy niedostatek dzisiejszych prac [1]).

Tak pod tym, jak i pod każdym innym względem w arachnologii za granicę pomiędzy czasami dawnymi a dzisiejszymi uważać trzeba lata 1869—1873, w których wydał Prof. Tamerlan Thorell swoje: *On European Spiders* i *Remarks on Synonyms of European Spiders*. Nie chcę tymi słowami ubliżać autorom, którzy przed owym czasem pisali, są bowiem pomiędzy nimi pierwszorzędne znakomitości i z zasług i z poświęcenia; lekceważenie wszystkich dzieł zprzed roku 1869, dlatego tylko, że dawniejszą na sobie noszą datę, byłoby chyba dowodem nieznajomości rzeczy. Ale dowód na

---

[1]) Porówn: Przyczynek do tyrolskiéj fauny pajęczaków, tom XVI Rozpraw i Sprawozd. Wydź. mat.-przyr. Akad. um., str. 246-9 i wyciągu niemieckiego str. 2—3.

to, że od wymienionych pism Thorella zaczęły się dla arachnologii nowe czasy, znajdzie każdy w pracach różnych arachnologów, nawet i takich, którzy poprawiając Thorella w drobnostkach, radziby światu okazali, że sobie, nie komu, postęp zawdzięczają.

Bałamutna nomenklatura, opisy gatunków nieraz trudnych do odróżnienia, a przecież także, że z nich czasem niewiele więcéj dowiedzieć się można, jak, że autor miał przed sobą rzeczywiście pająka a nie roztocza n. p., rodzaje tak rozległe i nieokreślone, że od nich krok tylko jeden do zmięszania tysięcy gatunków w jednę stajnię Augiaszową pod nazwą *Aranea* L. czy *Araneus* Cl., to znowu drobne grupy gatunków łączonych w jeden rodzaj dlatego tylko, że autorowi wydawały się podobne, choć w rzeczywistości nic ze sobą wspólnego nie mają, i t. d. — oto szkopuły, o które rozbijają się zbyt często nietylko zamiary tego, kto bierze dawniejsze prace arachnologiczne w rękę w celu ich „wyzyskania“, ale i najlepsze chęci człowieka sięgającego do tych źródeł na to, aby uznać i uczcić pracę innych, ocenioną podług miary ich czasów i ich środków.

Od lat dwudziestu w arachnologii zaczęły się w ogólności nowe czasy; w ogólności tylko, bo nie brakło i późniéj anatomów, którzy nie uważali za rzecz koniecznie potrzebną dowiedzieć się pierwéj dokładnie nazwy zwierzęcia, zanim je rozebrali, ani nie brakło kompilatorów, zestawiających tablice analityczne dla szerszego użytku na podstawie prac dawniejszych, z pomiędzy których starannie wydzielili wszystko to, co właśnie zasługiwało na uwzględnienie. Komu zatém trzeba byłoby dowiedzieć się nazwy pająka jakiegoś, ten gdy weźmie za podstawę dzieła z ostatnich lat dwudziestu a dojdzie do zamierzonego celu, mniéj więcéj może przypuścić, że w błąd nie popadł, używając w razie potrzeby pism dawniejszych, pamiętać winien o wspomnianym wyżéj przełomie w arachnologii. Że jednak pomiędzy przyrodnikami bywają zdolniejsi i mniéj zdolni, lepsi i gorsi obserwatorowie, pilniejsi i mniéj pilni, że daléj trafiają się bogate zbiory i muzea przystępne tylko miernym pracownikom i naodwrót znakomici pracownicy z ubogimi zbiorami, — nic dziwnego, że nie wszystko, co po roku 1870 wydrukowano, jest prawdziwém i dobrém.

* * *

Znakomicie postąpiła arachnologia ostatnimi czasy, między innymi, w rozdziale gatunków na rodzaje, to rozbijając zbyt obszerne dawne rodzaje złożone z form nadto różnorodnych, to określając ściśléj inne, o których często powiedzieć można, że dawniejsi autorowie tworząc je, kierowali się chyba tylko przeczuciem. W rodzinie *Salticoidae*, złożonéj z gatunków żyjących mniéj skrycie niż wiele innych, stąd więcéj w oko wpadających i zastąpionych w zbiorach podróżników stosunkowo najobficiéj, zrzucali dawniejsi pisarze prawie wszystko w jeden rodzaj „*Attus*" lub „*Salticus*". C. L. Koch podzielił tę rodzinę na dość znaczną liczbę rodzajów, ale nie doszedł do ich ścisłego określenia. Chociaż późniejsi mnóstwo tych „*Attusów*" dokładniéj zbadali i rozrzucili w rodzaje ściśléj określone, cięży jeszcze na arachnologii pozostała czereda w liczbie 220 — podług mojego katalogu, niezupełnego, bo dotąd nie udało mi się jeszcze ani zakupić ani pożyczyć kilku dzieł większych, jak Nicoleta fauny chilijskiéj i rozmaitych prac drobniejszych, n. p. Blackwalla, utopionych w nieprzystępnych dla mnie pismach zbiorowych.

W r. 1867 napisał Eug. Simon w Paryżu monografią europejskich gatunków téj rodziny, a już w r. 1869 jéj rewizyą. Skazówki do ocenienia téj pracy znajdzie czytelnik rozrzucone tu i ówdzie w pismach Prof. Thorella; w każdym razie zaliczyć ją wypada do dawniejszego okresu arachnologii.

Prof. Thorell podał w *On European Spiders* podział *Salticoidów* europejskich na rodzaje, oświadczając wyraźnie, że wyniki swéj pracy, oparte na niedostatecznym materyale, uważa tylko za tymczasowe. Nie pozostała bez skutku ta praca, która zresztą najsurowszego sędziego znalazła niewątpliwie w autorze samym.

Wspomniony wyżéj monograf *Salticoidów* wystąpił w r. 1876 z nowym podziałem rodzajowym téj rodziny w III tomie dzieła *Les Arachnides de France*, któremu po Thorellowych pracach w nowszéj arachnologii — w zakresie fauny europejskiéj — bądź co bądź piérwsze trzeba przyznać miejsce. Podług autora (porówn. uwagę na str. 3, *l. c.)* należałoby pracę tę uważać niemal za powtórzenie tego, co znajdujemy w „Monografii" i „Rewizyi", ze zmianami pod względem formy tylko znacznymi, w treści drobnymi. Sądzę, że o téj sprawie znacznie odmienne zdanie wyrobi sobie każdy, kto nie cofnie się przed mozolném śledzeniem wewnętrznego rozwoju arachnologii w latach ostatnich. — Drobne zmiany i do-

datki do wymienionego systemu E. SIMONA znaleść można w innych pismach tegoż autora, który w przeciągu 26 lat wzbogacił literaturę arachnologiczną bardzo znaczną liczbą prac (znacznie ponad 100), odnoszących się do wszystkich prawie działów systematycznych i do fauny najrozmaitszych krajów.

Na długo zapewne pozostaną *Les Arachnides de France* najważniejszym podręcznikiem dla każdego zbierającego i oznaczającego pająki w Europie. Po têm dziele pojawiły się tylko jeszcze dwie ważniéjsze prace, do których ucićby się można w sprawie rodzajowego oznaczenia europejskich *Salticoidów:* hr. EUG. KAYSERLINGA zestawienie analityczne australskich rodzajów téj rodziny w *Die Arachniden Australiens* [1]) i *On the Genera of the Family Attidae* G. W. i E. G. PECKHAMÓW (Milwaukee 1885).

Niewiele miałem sposobności do sprawdzenia, o ile praca hr. KEYSERLINGA odpowiada wymaganiom, jakie do tego rodzaju zestawień mieć można pod praktycznym względem; australskich pająków bowiem wogóle widziałem niewiele, a między nimi *Salticoidów* stosunkowo bardzo mało. Nie wątpię przecież, że system *Salticoidów* — choćby tylko australskich — okaże się w naturze zawilszym, aniżeli przedstawia się w tablicy hr. KEYSERLINGA: rozcinając tę rodzinę zwierząt na 2, 4, 8 i t. d. części, a zawsze tylko na podstawie jednéj cechy, niepodobna chyba dojść do naturalnych rodzajów. Pomiędzy cechami użytymi w owéj tablicy są téż i takie, które — zmienne nietylko w obrębie jednego rodzaju, ale nawet w obrębie niektórych europejskich gatunków (t. j. inaczéj przedstawiające się u samców, inaczéj u samic) — nie mogą same przez się, bez poparcia czy ograniczenia innymi cechami, służyć za stanowcze drogoskazy w powikłanym i krętym systemie *Salticoidów.* Zresztą dla galicyjskich Salticoidów tablica hr. KEYSERLINGA małe tylko może mieć praktyczne znaczenie: z 46 rodzajów, które

[1]) Dzieło to pozostało niedokończone. Rozpoczął je w r. 1871 Dr. L. KOCH w Norymberdze, pomiędzy niemieckimi arachnologami w zakresie szczegółowéj systematyki piérwsza powaga; jego rozległéj wiedzy i rzadkiéj uczynności zawdzięcza także Galicya, że w zakresie jéj fauny pajęczéj dyletantyzm i dobre chęci nie zagłuszyły rzetelnéj wiedzy. Po Drze L. Kochu, gdy podobnie jak jego ojciec C. L. KOCH, autor dzieł *Die Arachniden* i *Deutschlands Crustaceen, Myriopoden und Arachniden,* oślepł prawie nad pająkami, podjął pracę w r. 1881 hr. KEYSERLING, znakomity znawca fauny amerykańskiéj. Ostatni zeszyt wymienionego dzieła wyszedł w r. 1887. Hr. Keyserling zmarł w roku przeszłym.

zawiera, 7 tylko żyje w Galicyi; brak w niéj 12-tu naszych rodzajów, a pomiędzy nimi najobfitszych w gatunki.

Peckhamów praca jest przedewszystkiém kompilacyą, sumienną i dokładną, dlatego użyteczną, ale jak kompilacya, w ogóle nie lepszą od pism, z których czerpie. Podaje ona tylko podział rodziny na rodzaje i dyagnozy rodzajów, gatunków nie uwzględnia; dla oznaczeń gatunkowych znajdzie się więc w téj pracy tylko skazówki, mniéj lub więcéj ogólne, ułatwiające w rozmaitym stopniu używanie pism dawniejszych, o które jednak ostatecznie oprzeć się trzeba.

Posługując się wyżéj wymienioną pracą E. Simona, można w wielu przypadkach wyszukać prawdziwą nazwę gatunku, zwłaszcza, jeżeli skądinąd zna się już pewną ilość form. Początkującego jednak sprowadzi ta praca często na bezdroża, równie jak i tego, któryby znając już przedmiot mniéj więcéj, brał rzeczy ściśle tak, jak są napisane. Przypuszczam, że autor rozporządzający kolosalnymi zbiorami, bez trudu może wykrywać prawdziwe stósunki powinowactwa systematycznego tam, gdzie inny, mający do czynienia z materyałem niedostatecznym, nawet przy usilnéj pracy żadnego wyjścia znaleść nie może. Inna jednakże jest rzecz dostrzéc, że pewna grupa gatunków należy do jednego naturalnego rodzaju, a inna rodzaj ten dokładnie określić i na wszystkich jego gatunkach sprawdzić, czy się stosują do napisanéj dyagnozy rodzajowéj. Z analitycznych tablic Simona odnosi się czasem takie wrażenie, jak żeby autor podzieliwszy gatunki na rodzaje, z każdego rodzaju wziął do ułożenia tablicy po jednym tylko gatunku. Niesłychane ułatwienie sobie pracy w ten sposób prowadziłoby jednak tak oczywiście do niedokładności i błędów, że nie mogę posądzać autora o podobną metodę. Przypuszczam raczéj, że źródła błędów są inne, więcéj przypadkowe, trudniejsze do przewidzenia [1]). Niejedno dałoby się

---

[1]) W „*Arachnides recueillis par M. Weyers à Sumatra*“, str. 5, podał E. Simon, że u gatunków *Ergane arcuata*, *falcata*, *laetabunda*, *iucunda*, i i. uzbrojony jest piszczel 4téj pary nóg na grzbiecie u nasady kolcem. Tak jest rzeczywiście u samców wszystkich znanych mi gatunków w rodzaju *Ergane*, t. j. u wymienionych cztérech i jeszcze jednego, nieopisanego, z Syberyi wschodniéj; ale kolca tego brak samicom wszystkich tych gatunków. Widocznie rozszerzył E. Simon spostrzeżenie zrobione na samcach, także na samice, nie przypuszczając, żeby obie płci mogły się różnić w ubrojeniu tylnych nóg.

wytłumaczyć złudzeniem czy podmiotowymi błędami w zmysłowych spostrzeżeniach. Błędów takich często trudniéj uniknąć, niżby się zdawało. Oceniając „na oko“ wymiary pola ocznego u *Salticoidów* otrzymywałem często wypadki niezgodne z podaniami SIMONA; gdym następnie zajął się tą rzeczą gruntowniéj, przekonałem się zapomocą pomiarów mikrometrycznych, że własnym oczom dowierzać nie mogę; dla uniknienia błędów obmyśleć trzeba było osobne środki. Ostatecznie okazało się jednak, że spostrzeżenia SIMONA w ogóle są jeszcze więcéj błędne, niż były moje robione „na oko“, bez użycia owych środków ostrożności.

Zresztą błędy, choćby z najrozmaitszych źródeł płynące, na wartość pracy wpływają jednakowo. Błędów nie brak w *Les Arachnides de France*, przedewszystkiém w tablicach analitycznych do oznaczania rodzajów i gatunków, a zatém właśnie w tych częściach, w których błędy może najdotkliwiéj dają się uczuć. Tablice takie nie wchodzą właściwie w zakres systematyki, w ścisłém znaczeniu słowa; zato téż wolno im posługiwać się cechami całkiem dowolnymi, nawet nie mającymi dla systematyki prawie żadnego znaczenia. Ich celem jedynym: temu, kto zwierzę jakieś chce oznaczyć, oszczędzić straty czasu połączonéj z przeglądaniem setek czy tysięcy opisów gatunkowych, rodzajowych itd. Są tedy tablice analityczne jakby systemem sztucznym, któremu pozwala się chodzić drogami choćby najbardziéj krzywymi, byle zawsze doprowadził do należytego punktu w systemie naturalnym. Każdy błąd w tablicy takiéj wywołuje stratę czasu, w ogólności tém większą, im wyższe są kategorye systematyczne, do których tablica się odnosi: szkodliwsze są złe tablice do oznaczania rodzajów, niż mylne tablice do oznaczania gatunków itd. Niewdzięczném dlatego w wysokim stopniu jest układanie tablic analitycznych: każdy wyjątek, każda nieprawidłowość — o któréj w systematyce dość jest wspomnieć mimochodem — przedstawia tu osobną przeszkodę, często więcéj trudności sprawiającą, aniżeli wyzyskanie dla tablicy zasadniczych wyników danych przez systematykę. Wobec tego niesprawiedliwością byłoby zapewne oceniać zasługi systematyków podług wartości tablic przez nich zestawionych.

Galicyjskie rodzaje Salticoidów.

Ponieważ wydaje mi się prawdopodobném, że w dotychczasowéj literaturze arachnologicznéj nie ma dzieła, podług którego możnaby rodzaje galicyjskich *Salticoidów* oznaczać dość pewnie a przytém nie z większymi trudnościami, niż tego wymaga sama natura przedmiotu, podaję tutaj przegląd tych rodzajów, uwzględniający — z niewielu wyjątkami — tylko galicyjskie gatunki [1]).

1. Rodzaj *Salticus* odróżnia się od wszystkich innych naszych Salticoidów głową wyniesioną ponad tułów.

2. Z pozostałych 18-tu rodzajów dwa: *Leptorchestes* i *Synageles*, do poprzedniego podobne z powodu szczupłego ciała, nóg — przynajmniéj z wyjątkiem 1-éj pary — cienkich, odwłoku mniéj lub więcéj przewężonego (są to formy określane zwykle, jako „podobne do mrówek“), różnią się od 16-tu innych rodzajów czworobokiem oczu dłuższym niż szerokim. U reszty jest ten czworobok, t. j. pole ograniczone stycznymi zewnętrznymi poprowadzonymi do widzianych z góry oczu przednich bocznych i oczu tylnych, — szerszy niż długi. W ten sposób, zdaje mi się, lepiéj jest zacząć rozdział Salticoidów na rodzaje, aniżeli to zrobił E. Simon. Zwłaszcza do cech wziętych przez tego autora z kształtu mostku *(sternum, plastron)* mało mam zaufania; przypuszczam nawet, że one okażą się często błędnymi, chociaż stanowczo tego powiedzieć nie mogę, a wnoszę tak tylko z licznych zawodów, jakie mnie spotkały w innych grupach przy sprawdzaniu opisywanych wymiarów mostku. Dla odróżnienia rodzajów: *Leptorchestes* i *Synageles* lepiéj będzie w każdym razie oprzéć się — w dodatku do odmiennego kształtu

---

[1]) W przeglądzie tym, mającym na celu jedynie praktyczne rozpoznawanie rodzajów, grupują się te rodzaje w następujący sposób:

1. *Salticus.*
1: 2. *Leptorchestes, Synageles.*
2: 3. *Neon, Ballus, Oedipus.*
3: 4. *Aelurillus, Ergane, Pellenes.*
4: 5. *Epiblemum.*
5: 6. *Marptusa.*
6: 7. *Dendryphantes, Pseudicius.*
7: 8. *Phlegra.*
8: 9. *Philaeus.*
9: 10. *Heliophanus,*
10: 11. *Yllenus.*
11: *Attus, Euophrys.*

wargi dolnéj — o kształt czworoboku ocznego (wyraźnie szerszego z tyłu niż na przedzie w rodzaju *Leptorchestes*, nie szerszego albo ledwie że szerszego w rodz. *Synageles*), aniżeli o szerokość mostku i bioder nóg średnich, które bez mikrometru i mikroskopu oceni się zapewne najczęściéj mylnie.

3. Dzieląc — za SIMONEM — dalszych 16 naszych rodzajów na dwie grupy podług długości głowy i tułowiu, nie napotyka się pospolicie na wątpliwości. Ale już dla węgierskich rodzajów dobrze jest określić rzecz wyraźniéj: porównywać nie nieokreśloną „część głowową" z „częścią tułowiową", lecz długość czworoboku ocznego z długością dalszéj części tułowia, obojga widzianych prosto z góry (pierwszy nie jest krótszy od drugiéj w rodzaju *Ballus* itp., wyraźnie krótszy w rodz. *Attus* itp.), a nadto obwarować tę cechę, na przypadki wątpliwości, inną: w pierwszéj grupie, piszczel III[1]) wraz z rzepką krótszy jest od odpowiednich członków IV-éj pary nóg, członek piętowy IV kolców wyraźnych nie posiada, chyba na końcu; w wątpliwych formach drugiéj grupy albo wymienione członki III dłuższe są od IV, albo członek piętowy IV kolcami opatrzony jest nietylko na końcu. Z grupy pierwszéj (*Ballus* itd.) znam z opisanych przez SIMONA tylko rodzaje *Ballus* i *Neon*, nie znam: *Eris* (obecnie *Ericulus*) i *Neera* (*Neaetha*). Mylna jest cecha służyć mająca podług SIMONA do odróżnienia tych dwu skupień (*Ballus*-*Neon* i *Eris*-*Neera*), przynajmniéj o tyle, że w pierwszém z nich nie zawsze są nogi III całkiem bezbronne.

Neon, z którego znam 3 gatunki, różni się od rodzaju *Ballus*, jak SIMON podaje, czworobokiem oczu „nie rozszerzonym" ku tyłowi; dla tych, którzy nie mieliby dosyć form do porównania, nie będzie zbyteczném dodać, że w rodzaju *Neon* bywa wprawdzie tylny szereg oczu nieco szerszy od przedniego, ale różnica jest tak mała, że odległość zewnętrznych brzegów oczu przednich bocznych jest większa (w rodzaju *Ballus* mniejsza), aniżeli odległość wewnętrznych brzegów oczu tylnych. Podanych tutaj w *Les Arachn. de France* cech wziętych z szerokości mostku, nie tykam. — Rodzaj *Ballus* nieźle może będzie, za przykładem MENGEGO, rozbić na dwa: *Ballus* i *Oedipus*; piszczel III bowiem jest u ostatniego na przedniéj stronie koło środka długości uzbrojony kolcem (podo-

---

[1]) Liczbami I—IV oznaczam za przykładem SIMONA pary nóg od 1-éj do 4-éj.

bnie, jak bywa, a może i jest zawsze, w rodzaju *Neon*), u pierwszego bezbronny; oczy drugiego szeregu leżą u ostatniego ledwie o $^1/_3$ bliżéj, u pierwszego zaś 2 razy bliżéj oczu przednich bocznych aniżeli oczu tylnych. Mniejsze znaczenie ma obecność na ciele w rodzaju *Oedipus* łusek mieniących się, a brak ich w rodz *Ballus*. Czy rozdział ten da się utrzymać dla form egzotycznych, nie wiem, znam bowiem z obydwu rodzajów tylko po jednym gatunku (*Ball. depressus* i *Oed. aenescens*).

4. Z trzynastu dalszych rodzajów oddziela E. Simon od reszty drobną grupę (*Marptusa* i *Hyctia*, któréj u nas nie ma) na na téj podstawie, że u niéj biodra przednie są do siebie całkiem zbliżone, u reszty zaś oddalone o szerokość wargi. W „Przeglądzie krytycznym“ (str. 67) zwróciłem uwagę na to, że z cechą tą trzeba być ostrożnym, ważną ona bowiem jest tylko dla okazów całkiem dorosłych; z niedorosłymi zajdzie się podług tablicy w *Les Arachn. de Fr.* na bezdroża. Późniéj spostrzegłem, że w błąd popaść można także z rodzajem *Yllenus*, u którego biodra wspomnione są także więcéj do siebie zbliżone, niż bywa zwykle, choć nie w takim stopniu, jak w rodzaju *Marptusa*. Porzuciwszy tę cechę, albo raczéj przyznając jéj tylko znaczenie mniejsze, zgodne prawdopodobnie z jéj rzeczywistą systematyczną wartością, staje się przed czeredą gatunków dość liczną, ktorą, chcąc daléj rozbić, trudno wiedzieć jak zaczepić. Może jeszcze najlepiéj oprzeć się, za wzorem Simona, o zmienną długość piszczela z rzepką III i IV pary nóg. Czyby się nie dał znaleść lepszy punkt wyjścia, powiedzieć nie mogę; że ten najlepszym nie jest, dowiedziałem się w ciągu pracy nad węgierskimi pająkami, kiedy używszy téj cechy za Simonem w dobréj wierze, musiałem następnie przegląd rodzajów z trudem zbudowany, a rozpadający się ku mojemu zmartwieniu, ratować dodatkowo cechami innymi.

W rodzajach *Aelurillus*, *Ergane*, *Pellenes*, mieszczą się między innymi gatunki, u których piszczel z rzepką w III-éj parze nóg jest widocznie dłuższy aniżeli w IV-éj parze. Przeciwnie, wymienione członki są widocznie krótsze w III-éj parze aniżeli w IV-éj u przeważnéj liczby gatunków z rodzajów: *Epiblemum*, *Marptusa*, *Pseudicius*, *Dendryphantes*, *Phlegra*, *Philaeus*, *Heliophanus*, *Yllenus*, *Attus*, *Euophrys*. Ale trafiają się formy — w rodzajach *Aelurillus*, *Philaeus*, *Ergane*, *Euophrys*, — z którymi zawsze pobłądzić można, czy się owe długości oceniać będzie mniéj dokła-

dnie czy nawet bardzo dokładnie. Przyjmując w zasadzie rzeczoną cechę — ściśle przeprowadzić podziału na jéj podstawie nie można, bez zmian systemu SIMONA dość znacznych, a niewątpliwie nieuzasadnionych — wydzielić trzeba owe dwuznaczne formy i zająć się nimi osobno. Ta drobna grupa, o ile ją znam, dałaby się rozdzielić pomiędzy rodzaje dwu innych oddziałów, wyraźnie różniących się pomiędzy sobą (piszczelami z rzepką III wyraźnie krótszymi, albo wyraźnie dłuższymi niż IV), w następujący sposób:

A) Członek piętowy I kolcami uzbrojony nietylko na dolnéj stronie, ale także na boku przednim niedaleko od podstawy:

Piszczel IV na grzbietnéj stronie z kolcami . . . *Aelurillus*

— — bez kolców na grzbiecie . . . . . . *Philaeus*

B) Członek piętowy I bez kolca na przednim boku niedaleko od nasady:

a) Piszczel IV z jednym kolcem na grzbiecie niedaleko nasady: . . . . *Ergane* (♂)

— — bez kolca na grzbiecie niedaleko nasady:

α) Rzepki nóg tylnych (III i IV) z kolcem po obydwu stronach: . . . . *Ergane* (♀)

Rzepki nóg tylnych przynajmniéj na przodzie bez kolca[1]): *Euophrys.*

W ten sposób nie przeskoczywszy, ale podszedszy pod napotkaną przeszkodę, możemy w grupie: *Aelurillus*, *Ergane*, *Pellenes* (z piszczelem i rzepką III dłuższymi niż IV) za SIMONEM oddzielić rodzaj pierwszy od dwu drugich na podstawie odmiennego ustawienia oczu przednich: w nim styczna do górnego brzegu oczu średnich przecina oczy boczne w środku, albo trochę niżéj. (Tułogłowie oglądać trzeba prosto z przodu, ustawiwszy jego boczne brzegi ściśle do poziomu; podług *Les Arachn de. Fr.* padałaby wspomniona styczna na podstawę oczu bocznych; może autor podaje rzecz tak, jak się przedstawia patrzącemu na twarz, t. j. przednią ścianę tułogłowia, tutaj nieco cofniętą, prostopadle do jéj powierzchni, a zatém nieco od dołu.). Wskutek takiego obniżenia oczu średnich nie widać ich albo wcale, albo tylko mało, w tułogłowiu oglądaném prosto z góry. — Znacznie mniéj obniżone są

---

[1]) Podług *Les Arachn. de Fr.*, str. 5, rzepki w rodzaju *Euophrys* mają być zawsze bezbronne; bywają jednak kolce na nich u niektórych gatunków.

oczy środkowe i więcéj wystają poza brzeg tułogłowia widzianego z góry w rodzajach *Pellenes* i *Ergane*.

Jakkolwiek znam tylko dwa europejskie gatunki z rodzaju *Pellenes*, nie wątpię, że różnicy pomiędzy tym rodzajem a *Ergane*— tj. *Hasarius* w *Les Arachn. de Fr.* w części — nie można szukać w długości członków nóg IV, wbrew bowiem podaniu w *Les Ar. de Fr.* bywa tu członek stopowy wraz z piętowym nietylko nie krótszy, ale nawet wyraźnie dłuższy, aniżeli piszczel z rzepką. Galicyjskie gatunki z téj grupy rozróżni się po czworoboku ocznym z tyłu nie szerszym, albo bardzo nieznacznie szerszym, niż z przodu w rodzaju *Ergane*, widocznie szerszym w rodzaju *Pellenes*. Nadto bywa w pierwszym rodzaju piszczel z rzepką III często mało co dłuższy albo i nie dłuższy niż IV, znacznie dłuższy w rodzaju drugim.

5. Zostaje nam rodzajów 10. *Les Ar. de Fr.* odróżniają w téj grupie rodzaj *Yllenus* od innych po krętarzach *(trochanter)* czwartéj pary nóg bardzo długich i widzialnych z góry. Cecha to w niektórych przypadkach wprawdzie uderzająca, ale formami pośrednimi — z rodzaju *Attus* — zupełnie zatarta. Dowodzi tego i ta okoliczność, że Simon z biegiem czasu zmieniał zapatrywanie na granicę pomiędzy dwoma wymienionymi rodzajami. Tę cechę biorąc za podstawę, gdyby się nawet udało znaleść jakąś wyraźną granicę pomiędzy krętarzami równymi $^1/_2$, $^1/_3$, $^1/_4$ itd. biodra, oderwaćby trzeba pewną część gatunków z rodzaju *Attus* i połączyć w nienaturalną grupę z rodzajem *Yllenus*.

Pewniejsza będzie droga następująca: rodzaj *Epiblemum* różni się od 9 innych piszczelami I na dolnéj stronie bezbronnymi, członkiem piętowym I albo bezbronnym (u ♂), albo uzbrojonym tylko jednym kolcem na końcu z przedniéj strony. Inne rodzaje mają kolce na dolnéj stronie piszczela I, niekiedy wprawdzie bardzo krótkie; w tych niewielu przypadkach, gdy kolców tutaj wcale nie ma, członek piętowy I opatrzony jest dwiema parami kolców na dolnéj stronie.

6. Teraz, oparszy się o wyżéj wspomnioną cechę z ustawienia przednich bioder wziętą, rozdzielić możemy pozostałą grupę z 9-ciu rodzajów złożoną na dwie części: 1) *Marptusa*, 2) 8 rodzajów innych. Że cecha ta ważną jest tylko dla okazów dorosłych, nie znosi to jéj wartości systematycznéj. Praktycznie ważną będzie uwaga, ze względu na rodzaj *Yllenus*, że ciało w rodzaju *Marptusa*

jest zawsze wydłużone, zwłaszcza odwłok, nogi tylne niewielu tylko kolcami opatrzone, że wreszcie nogi III-éj pary wyprostowane i ukośnie wtył wyciągnięte dosięgają końca piszczeli IV-éj pary. Na to zwracając uwagę, nikt nie pomięsza z *Marptusami* jedynego naszego gatunku z rodzaju *Yllenus*, u którego ciało jest krępe, nogi III-éj pary nie sięgają końca piszczeli IV, a nogi tylne posiadają kolców dużo i wielkich.

7. Na ważność systematyczną uzbrojenia członków piętowych IV zwrócił uwagę Prof. Thorell *(On Eur. Spid.)*, a przed nim Westring *(Araneae suecicae)*. Tą cechą posługując się przy podziale pozostających nam jeszcze rodzajów, zastrzegł się E. Simon, że cecha ta nie jest ścisłą, gdyż wielkie okazy z rodzaju *Icius* i gatunek *Maevia Pavesii* miewają na owych członkach nietylko na końcu kolce, ale nadto także koło środka kolec 1 lub 2. Zastrzeżenie w zasadzie słuszne, ale w szczegółach nie przeprowadzone należycie. O rodzaju *Icius* niewiele mogę powiedzieć, znam bowiem tylko jeden gatunek dalmacki z kilku okazów: we wszystkich okazach gatunku *Maevia multipunctata (M. Pavesii)*, jakie widziałem — wprawdzie niewielu, ale przecież kilkunastu — członki wymienione mają kolców, nieliczące wierzchołkowych, więcéj niż jeden; dlatego zaliczam rodzaj *Maevia* do grupy, w któréj członek piętowy IV z reguły jest opatrzony kolcami nietylko na końcu. Ale i z innych powodów nie można wymienionéj cechy użyć do odróżniania rodzajów bez zastrzeżeń: zastrzeżenia te wyrazić można w następujący sposób:

1) Członek piętowy IV tylko na końcu opatrzony kolcami; czasem znajdzie się także kolec jeden na krawędzi dolnéj zewnętrznéj, wówczas członek piętowy III uzbrojony jest kolcami tylko na końcu albo nadto jednym jeszcze tylko kolcem na dolnéj stronie niedaleko nasady (rodzaje: *Pseudicius, Dendryphantes* i obcy *Icius*).

2) Członek piętowy IV między nasadą a końcem zwykle więcéj niż jednym kolcem opatrzony; jeżeli zaś tylko jednym, wówczas członek piętowy III ma na dolnéj stronie niedaleko podstawy 2 kolce (rodzaje: *Phlegra, Philaeus, Heliophanus, Yllenus, Attus, Euophrys* i obce: *Cyrba, Maevia, Menemerus*).

Czy te ostrożności, — do których doszedłem wyzyskując materyał, jakim rozporządzam, do ostatnich możebnych granic, — okażą się dostatecznymi, trudno powiedzieć: mozolną budowę wy-

wrócić może pierwszy lepszy gatunek, którego widzieć nie miałem dotąd sposobności. Dla galicyjskich gatunków jednak będą te ostrożności może nawet bez znaczenia, nie ma u nas bowiem rodzajów *Icius, Maevia, Menemerus,* dla których te zastrzeżenia są przedewszystkiém, jeżeli nie wyłącznie, potrzebne.

7. Rodzaje *Dendryphantes* i *Pseudicius* — w *Les Ar. de Fr.* od tamtego jeszcze nie oddzielony — odróżnić, u nas, łatwo po tém, że piszczel I opatrzony jest na dolnéj stronie po obu brzegach kolcami u pierwszego, bezbronny zaś albo tylko na przednim brzegu kolcami uzbrojony u drugiego.

8. Dla odróżnienia pozostałych jeszcze sześciu rodzajów naszych, powiedziałbym, że wszystko, co podają *Les Ar. de Fr.* (na str. 5, Nr 21—26), jest albo mylne, albo niedokładne, albo wreszcie trudne do sprawdzenia. Np. przedni szereg oczu jest w rodzaju *Philaeus* — u samic — mniéj w górę wygięty, niż w niektórych gatunkach rodzaju *Attus*; kształt piszczeli IV nie może bynajmniéj służyć do odróżnienia rodzaju *Menemerus* od rodzaju *Euophrys* itp., owszem, wbrew twierdzeniu autora, członek ów jest wyraźniéj rozszerzony ku końcowi w rodzaju *Menemerus,* niż np. w niektórych gatunkach rodz. *Euophrys*; rzepki w rodz. *Euophrys* nie są bynajmniéj zawsze bezbronne itd. Zresztą przyznać trzeba, że łatwiéj jest odróżniać te rodzaje z wejrzenia, aniżeli zestawić dokładnie ich cechy w ścisłą tablicę analityczną.

Ograniczając się do galicyjskich gatunków, może jeszcze najłatwiéj będzie oddzielić od reszty jedyną naszą *Phlegrę (fasciata).* Dość będzie, prawdopodobnie, w tym celu zwrócić uwagę na to, że w jéj tułogłowiu, widzianém z boku, z powodu niezwykłego wydłużenia części tułowiowéj wydaje się pole oczne (mierzone od przedniego brzegu oczu średnich przednich po tylny brzeg oczu tylnych) wyraźnie krótszém, aniżeli leżąca za niém część grzbietu prawie pozioma. Granica pomiędzy tą częścią grzbietu a ścianą tułogłowia tylną, mocno pochyłą, jest wprawdzie dość nieokreślona: obie widziane z boku łączą się nie w kąt o wyraźnym wierzchołku ale w krótki łuk; aby znaleść tylną granicę owéj „prawie pozioméj" części grzbietu, trzeba w tym łuku wyszukać punkt oddzielający część grzbietu więcéj zbliżoną do poziomu od części więcéj zbliżonéj do pionu. Trudności zwiększają się już przy uwzględnieniu dwu innych gatunków *Phlegry,* które znam; i znowu okazuje się potrzeba podparcia podanéj cechy różnymi innymi, z uzbro-

jenia nóg kolcami, znacznéj wysokości twarzy itd., które jednak tu pomijam, bo dla naszéj fauny są prawdopodobnie bez znaczenia. — Tak długiéj części pozioméj grzbietu poza oczami leżącéj, jak nasza *Phlegra*, nie ma żaden z pozostałych rodzajów.

9. Z grupy rodzajów: *Philaeus*, *Heliophanus*, *Yllenus*, *Attus* i *Euophrys*, możemy znowu oderwać jeden, pierwszy mianowicie, u którego nogi III-éj pary mało co krótsze od nóg IV-éj pary, wyciągnięte ukośnie w tył sięgają końcem przynajmniéj po koniec piszczeli IV albo i daléj. Cecha ta jednak nie wystarcza. Zwrócić uwagę trzeba jeszcze na to, że w tym rodzaju brzeg dolny oczu tylnych leży znacznie wyżéj aniżeli górny brzeg oczu przednich bocznych (tułogłowie ustawić należy brzegami bocznymi dokładnie do poziomu a oglądać je najlepiéj z boku); a nadto, że członek piętowy I oprócz kolców na dolnéj stronie ma jeszcze przynajmniéj na przednim boku po jednym kolcu niedaleko od podstawy i na końcu. Gatunki z krótszymi nogami III nie do tego rodzaju należą, równię jak i formy o nogach III téj wprawdzie długości, jak w rodzaju *Philaeus*, ale bąć z oczami tylnymi niżéj umieszczonymi, tj. tak, że ich brzeg dolny leży albo równo z górnym brzegiem oczu bocznych przednich, albo ledwie nieznacznie wyżéj, — bąć z członkiem piętowym I na przedzie koło podstawy bezbronnym.

10. Z pozostałéj reszty nietrudno wydzielić rodzaj *Heliophanus*. U tego podoczna część twarzy *(clypeus)* jest bardzo niska; jéj wysokość dochodzi co najwięcéj szóstéj części średnicy oczu przednich środkowych. Pamiętać trzeba przytém, że chodzi tu o wysokość twarzy pod oczami średnimi — nie pod bocznymi, — a nadto, że do twarzy nie liczy się błony ciągnącéj się od jéj właściwego brzegu po nasadę szczękoroży, którato błona, ruchoma, w okazach zabitych alkoholem to wcale spostrzéc się nie daje, to znowu widoczna na mniéj lub więcéj znacznéj przestrzeni, tworzy pozorne przedłużenie twarzy ku dołowi. Właściwa twarz, twarda, pokryta bywa zwykle włosami lub łuskami, błona zaś, o któréj mowa, jest naga. W rodzaju *Heliophanus* sama ta różnica nie zawsze wystarczy do odgraniczenia twardéj i błoniastéj części twarzy, włosów bowiem na tamtéj bywa mało. Granicę znajdzie się jednak zawsze w cienkiéj, choć ostréj wrędze *(carina)*, przechodzącéj także na boki tułogłowia. Gatunki do tego rodzaju należące poznać zresztą łatwiéj na oko, niż przez uwzględnianie cech systematycznych: samice, zwilżone np. alkoholem, ciało mają czarne, — tylko *Hel.*

patagiatus ma boki tułogłowia czerwone, — nogi żółte, mniéj lub więcéj czarno kréskowane w podłuż, czasem czarna barwa przeważa nad żółtą; na suchych okazach widać, że są pokryte łuskami metalicznie połyskującymi, a ozdobione niewielu krésami lub plamami utworzonymi z łusek białych lub żółtych. Samce odznaczają się udowym członkiem głaszczków ściśnionym i ku dołowi, w połowie długości lub ku wierzchołkowi, wyciągniętym w wielki wyrostek, to pojedynczy, to na szczycie rozwidlony.

11. Z rodzajów: *Yllenus*, *Attus*, *Euophrys*, różniących się od poprzedniego wyższą twarzą, dwa piérwsze zachodzą jeden w drugi tak, że trudno o granicę, którąby ściśle opisać się dała a zarazem odpowiadała rzeczywistym stosunkom powinowactwa. W roku przeszłym oderwał E. Simon pewną ilość gatunków od rodzaju *Attus* i połączył z częścią rodzaju *Yllenus* w osobny rodzaj: *Attulus* [1]). Jakkolwiek z tego nowego rodzaju znam tylko niewiele gatunków, sądzę, że jest on jeszcze mniéj naturalny, niż był dawny „*Attus*“ Simona, i dlatego zostaję przy dawniejszym podziale. Zresztą jedyny nasz gatunek z rodzaju *Yllenus* dobrze się odznacza pewném połączeniem cech: w przednim szeregu oczu, mocno w górę wygiętym, leżą środki oczu bocznych przynajmniéj tak wysoko, jak górne brzegi oczu średnich, czworobok oczny szerszy jest z tyłu niż na przedzie, tułogłowie widziane z góry szersze jest w linii poprzecznéj, na któréj leżą tylne oczy, aniżeli przedni szereg oczu, grzbiet jego spada od oczu tylnych po sam tylny brzeg tak szybko, że widziany z boku tworzy łuk bardzo płaski, albo kąt bardzo rozwarty, z wierzchołkiem zaokrąglonym, nie bardzo różny od linii prostéj, w nogach IV-éj pary członek piętowy wraz ze stopowym nie jest dłuższy aniżeli piszczel sam (bez rzepki), nogi III-éj pary o wiele krótsze od nóg IV, wyciągnięte ukośnie w tył nie sięgają bynajmniéj końca ich piszczeli, wreszcie u samca część udowa głaszczka zgrubiała tworzy na spodzie u nasady wydatny guz.

11. Każda prawie z tych cech z osobna znaleść się może w rodzajach *Attus* i *Euophrys*, ale wszystkie razem nie schodzą się nigdy, przynajmniéj, ile mi wiadomo. Pomiędzy sobą różnią się

---

[1]) *Arachnidae transcaspicae ab il. Dr. G. Radde, Dr. A. Walter et A. Conchin inventae annis* 1886—1877, w *Verhandl. d. k. k. Zoolog.-botan. Gesellsch. in Wien,* tom XXXIX.

te dwa ostatnie rodzaje długością nóg III-éj pary, nie sięgających poza koniec piszczeli IV w rodzaju *Attus*, znacznie dłuższych w rodzaju *Euophrys*.

Nie jest celem powyższych uwag zaprowadzenie zmian czy ulepszeń w systemie *Salticoidów* przez Simona utworzonym. Aby nowe ustanawiać rodzaje lub ściągać dawniéj utworzone, na to trzeba przedewszystkiém mieć zbiory o wiele bogatsze, niż jest mój. Na niedostatecznym materyale budując, łatwo uléc złudzeniom. Pojęcie rodzaju *(genus)* jest o wiele mniéj określone niż pojęcie gatunku. W praktyce kierować się można dwojakiém zapatrywaniem: albo wyszukuje się z pomiędzy znanych gatunków takie, które — podług osobistego zapatrywania systematyka — uważać można za typy udzielnych rodzajów, i gromadzi się koło tych typów wszystkie pozostałe gatunki podług przeważającego podobieństwa, a nie zważając na to, czy granice pomiędzy tak utworzonymi grupami są na pierwszy rzut oka jasne, czy téż do opisania a nawet do znalezienia trudne, — albo przeciwnie, zwraca się uwagę przedewszystkiém na te granice, odstępując od dzielenia nawet obszernych i różnorodnych grup na działy drobniejsze, jeżeli do tego braknie wyraźnych i łatwo w praktyce zastosować się dających środków. Jeden i drugi sposób postępowania ma swoje zalety i wady; do rzetelnego postępu systematyki obydwa równie dobrze przyczynić się mogą, choć teoretycznie rzecz rozważając, sądzićby trzeba, że jedynie pierwszy zgadza się z dążeniem do systemu naturalnego, drugi prowadzi do systemów sztucznych. Do lichych wyników dojdzie systematyk postępujący czy w jednym czy w drugim kierunku, jeżeli radując się własnymi pomysłami, pozostawi ich wszechstronne zbadanie i uzasadnienie pracowitości innych.

W każdym zaś razie, jakąkolwiek drogę się obierze, nie można się spodziewać po własnéj pracy — choćby sumiennéj i rozważnéj — że ona doprowadzi do wypadków trwałego znaczenia dla nauki, jeżeli ze setek żyjących gatunków danéj rodziny zna się zaledwie dziesiątki. Ciemne bowiem poczucie tego, co za typ rodzajowy uważać można, a czego nie, przechodzi tylko zwolna, w miarę, jak się poznaje coraz więcéj gatunków, w ową „wprawę", przy któréj często na pierwszy rzut oka lepszego nabiera się wyobrażenia o systematyczném stanowisku gatunku, niż kiedy indziéj przez

mozolne i szczegółowe zestawianie i porównywanie jego cech z cechami innych gatunków, znanych przeważnie tylko z opisów. Kto znowu dzieląc jakąś grupę zwierząt, wyzyskuje w tym celu przedewszystkiém granice dostrzeżone, jasne i proste, ten może z całą pewnością liczyć na to, że każdy nowy gatunek, który mu się dostanie w ręce, przyczyni się nie do ustalenia owych granic, ale owszem do ich zawikłania, jeżeli nie do zupełnego ich zatarcia.

O tém wszystkiém wiedząc tak dobrze, jak każdy, komu systematyka zoologiczna znana jest nietylko z czytania rzeczy drukowanych, nie kuszę się o poprawki w podziale *Salticoidów* na rodzaje, przyjętym przez E. Simona, chociaż i w tym kierunku będzie zapewne jeszcze nie jedno do zrobienia. Nie wdając się w krytykę planu sporządzonego przez tego autora, wskazuję tylko na to, że przeprowadzenie tego planu wypadło nie dość ściśle. Wykaz niedokładności, czy błędów byłby prawdopodobnie o wiele dłuższy, gdybym mógł zbadać w naturze przynajmniéj tyle gatunków europejskich, ile ich opisał E. Simon. I przy obecném ograniczeniu swojém uwagi powyższe posłużyć mogą za dowód, że nam tu i ówdzie w zoologii opisowéj jeszcze dość daleko do doskonałości.

Gatunki galicyjskie Salticoidów.

Z 46 gatunków Salticoidów, podanych w „Przeglądzie krytycznym", jeden trzeba wykreślić, mianowicie: *Heliophanus flavipes*. Podałem tam ten gatunek z zastrzeżeniem, wyjaśniając zarazem, dlaczego oznaczenie uważam za wątpliwe. W ciągu pracy nad arachnofauną węgierską otrzymałem za pośrednictwem Dra Chyzera do rewizyi dość znaczną ilość gatunków zgromadzonych przez O. Hermana, autora dzieła *Magyarorszag pok-faunája*, a przechowanych w węgierskiém Muzeum narodowém i i. Między tymi gatunkami znalazły się także okazy gatunku *Heliophanus varians*, oznaczone przez E. Simona. Okazy te zgadzają się zupełnie z moim galicyjskim *Hel. flavipes*. Gdy więc w katalogu naszéj fauny pomieszczony już został, na podstawie prac Simona, *Hel. varians* Sim., wykreślić z niego musimy gatunek *Hel. flavipes*, jako synonim. Nie można jednak jeszcze wiedzieć, czy nie wypadnie kiedy zastąpić w naszéj faunie pajęczéj nazwy „*Hel. varians* Sim." nazwą „*Hel. flavipes* Hahn", nie ma bowiem dotychczas żadnych pewnych skazówek, po którychby dojść można, czy nazwa ostatnia

należy się temu gatunkowi, któremu ją przypisał SIMON, czy też temu, który pod tą nazwą przytaczany bywał — za przykładem Dra L. KOCHA — w naszéj faunie.

W ogóle *Heliophanus* jest właśnie tym rodzajem, z którym w europejskiéj faunie najwięcéj jeszcze zostaje do zrobienia dla ostatecznego odróżnienia gatunków. Tak n. p. podejrzenie moje, że samice opisane przez SIMONA jako *Hel. cupreus*, nie do tego należą gatunku — podejrzenia tego przypadkiem nie zanotowałem w „Przeglądzie" — jest według wszelkiego prawdopodobieństwa słuszne. Przynajmniéj widziałem pomiędzy pająkami, które na moją prośbę przysłał mi Prof. THORELL do obejrzenia, szwedzkie okazy gatunku *Hel. dubius*, oznaczone przez E. SIMONA — zgodnie z tém, co znajdujemy w *Les Ar. de Fr.*, ale zdaniem mojém mylnie — jako *Hel. cupreus*. Błędnie nazwane okazy z tego rodzaju napotkałem także pomiędzy pająkami otrzymanymi od hr. E. KEYSERLINGA, a oznaczonymi przez E. SIMONA.

Przybyły do fauny naszéj od r. 1884 dwa nowe gatunki: *Attus penicillatus* Sim.? i *Euophrys n. sp.* (∾ *erraticae)*, obydwa odkryte — niestety — nie w polu, ale w moim zbiorze, gdzie były pomięszane z gatunkami *Attus saltator* Sim. i *Euophrys erratica* (Walck.). Ponieważ niepodobieństwem jest w zbiorach pająków zaopatrzéć każdy okaz notatką, gdzie został znaleziony, jak się to dzieje w porządnych zbiorach owadów czy roślin, mogę o wymienionych dwu gatunkach tylko tyle powiedzieć, że pochodzą z bliskich okolic Krakowa.

Jeden gatunek podałem w „Przeglądzie" pod mylném nazwiskiem, mianowicie *Euophrys petrensis*. O tém, co w Galicyi nazywało się *Euophrys petrensis*, możnaby całą powieść napisać; że jednak cały materyał do téj powieści znajdzie się w moich dawniéjszych pismach o arachnofaunie galicyjskiéj, poprzestaję tu na podaniu do wiadomości, że w Galicyi nie znaleziono dotychczas okazu, któryby na pewno do tego gatunku można zaliczyć. Do pomyłek przyznaję się bez wyrzutów sumienia, dowodzą one bowiem jedynie, że dzisiejsza arachnografia może jeszcze w wielu przypadkach zaprowadzić na bezdroża nawet człowieka dość oględnego i pamiętającego o tém, że poprawianie własnych pomyłek nie należy do przyjemności.

Mamy tedy Salticoidów znalezionych w Galicyi, podług dotychczasowych wiadomości, gatunków 47, mianowicie:

Salticus formicarius (De Geer).
Leptorchestes berolinensis (C. L. Koch).
Synageles hilarulus (C. L. Koch).
— *confusus* (Kulcz.).
Epiblemum scenicum (Clerck).
— *cingulatum* (Panz).
— *tenerum* (C. L. Koch).
Heliophanus patagiatus (Thor.).
— *aeneus* (Hahn).
— *dubius* (C. L. Koch).
— *cupreus* (Walck.).
— *auratus* (C. L. Koch).
— *varians* (E. Sim.). (*flavipes?* Kulcz. 1884).
Marptusa muscosa (Clerck).
— *radiata* (Grube).
Dendryphantes hastatus (Clerck).
— *rudis* (Sund.).
Pseudicius encarpatus (Walck.). (*Dendryphantes enc.* Kulcz. 1884).
Philaeus chrysops (Poda).
— *bicolor* (Walck.).
Ergane arcuata (Clerck). (*Hasarius arcuatus* Kulcz. 1884).
— *falcata* (Clerck). (*Hasarius falcatus* Kulcz. 1884).
— *laetabunda* (C. L. Koch). (*Hasarius laetabundus* Kulcz. 1884).
Pellenes crucigerus (Walck.).
Attus pubescens (Fabr.).
— *terebratus* (Clerck).
— *floricola* (C. L. Koch).
— *rupicola* (C. L. Koch).
— *saxicola* (C. L. Koch).
— *Caricis* Westr.
— *Dzieduszyckii* L. Koch.
— *distinguendus* E. Sim.?
— *saltator* E. Sim.
— *penicillatus* E. Sim.?
Phlegra fasciata (Hahn).
Aelurillus V-insignitus (Clerck). (*Ictidops V-insignitus* Kulcz. 1884).
— *festivus* (C. L. Koch). (*Ictidops festivus* Kulcz. 1884).

Yllenus arenarius E. Sim.
Euophrys erratica (Walck.).
— *n. sp.* ∾ *erraticae.*[1])
— *frontalis* (Walck.).
— *n. sp.* ∾ *petrensi.* (*Eu. petrensis* Kulcz. 1884).
— *monticola* Kulcz.
— *aequipes* (Cambr.).
Neon reticulatus (Blackw.).
Ballus depressus (Walck.).
Oedipus aenescens (E. Sim.). (*Ballus aenescens* Kulcz. 1884).

Niektóre z tych gatunków mają obecnie nie tę samę nazwę rodzajową, co w „Przeglądzie krytycznym".

„*Dendryphantes encarpatus*" należy obecnie do rodzaju *Pseudicius*, utworzonego w r. 1885 przez E. Simona [2]) dla tego właśnie gatunku i kilku pokrewnych: *badius* E. Sim., *picaceus* E. Sim., *icioides* E. Sim. — Z ogólnego wejrzenia *(habitus)* sądząc, zasługuje ta grupa gatunków na rodzajowe odosobnienie od bliskich: *Dendryphantes, Icius, Epiblemum.* Że jednak sprawa nie będzie łatwa, że mianowicie kłopotliwe będzie wyznaczenie granic pomiędzy tą grupą a rodzajem *Icius*, o tém nie wątpię, chociaż znam tylko jeden gatunek z rodzaju *Icius* i cztéry z rodzaju *Pseudicius.* Trudności napotyka się zwłaszcza z okazami samiczymi; samce różnią się kształtem szczękoroży dostatecznie.

Wszystkie galicyjskie gatunki z rodzaju *Hasarius* przeniósł E. Simon *(l. c.)* do rodzaju *Ergane*, odróżnionego od pokrewnych w r. 1881 przez hr. E. Keyserlinga (*Die Arachnid. Australiens*, str. 1260). Z ośmiu gatunków rodzaju *Hasarius* opisanych w *Les Ar. de Fr.* mieści się w tym rodzaju obecnie tylko jeszcze jeden: *H. Adansonii* Sav. & Aud. Czy nasze *Erganae* rzeczywiście należą do jednego rodzaju z australskimi gatunkami, opisanymi przez hr. Keyserlinga, powiedzieć nie mogę; jeżeli jedyny

---

[1]) Ponieważ do wykrycia tego gatunku, jak i do przekonania, że dawna galicyjska „*Euophrys petrensis*" jest gatunkiem nieopisanym jeszcze, doszedłem przy pomocy zbiorów Dra Chyzera, wypada mi odłożyć opisanie tych dwu gatunków do czasu wydania pracy o pająkach węgierskich.

[2]) *Matériaux pour servir à la faune arachnologique de l' Asie méridionale*, str. 28.

znany mi australski gatunek, który wypadałoby zaliczyć do tego rodzaju, istotnie do niego należy, to nasze gatunki jeszcze raz zmienić będą musiały swą nazwę rodzajową.

Dla zastąpienia nazwy *Aelurops*, użytéj przez Prof. THORELLA w r. 1869, a zajętéj już dawno, bo w r. 1830, na oznaczenie pewnego rodzaju ssawców, utworzył Dr FICKERT w r. 1875 nową nazwę *Ictidops*. Tę zmienił E. SIMON 1885 r.[1]) na *Aelurillus*, ponieważ się okazało, że już i ona zajęta jest od r. 1868.

O powodach przeniesienia gatunku *aenescens* z rodzaju *Ballus* do rodzaju *Oedipus* (MENGE 1877) wspomniałem już wyżéj (str. 11).

Do wyrażonych w „Przeglądzie“ niewielu domysłów z zakresu synonimii dodać można następujące uwagi:

Heliophanus cupreus wspomniony przez Prof. THORELLA w *Remarks on Synon.* na str. 402 (porówn. Przegląd str. 66) jest w części rzeczywiście, jak przypuszczałem, = *Hel. dubius* C. L. KOCH. Na skandynawskich okazach gatunku *Hel. cupreus*, przysłanych uprzejmie przez Prof. THORELLA, przekonałem się: 1) że samice, które w „Przeglądzie“ podałem jako należące do gatunku *Hel. cupreus*, zgadzają się z okazami zaliczonymi do tego gatunku przez Prof. THORELLA, 2) że — jak już wyżéj wspomniałem — opisana w *Les Ar. de Fr.* samica gatunku *Hel. cupreus* nie do tego należy gatunku, lecz do *H. dubius*[2]), 3) że czarna barwa głaszczków u samicy, pojawiająca się u nas nadzwyczaj rzadko, należy do całkiem pospolitych zjawisk w Szwecyi. Na setki okazów galicyjskich z blado-żółtymi głaszczkami, widziałem tylko jeden okaz, znaleziony przez Prof. B. KOTULĘ koło Przemyśla, z głaszczkami czarnymi; podług okazów szwedzkich w zbiorze Prof. THORELLA trzebaby przeciwnie czarną barwę uważać za prawidłową! — Byćby mogło, że co do samic gatunków *Hel. cupreus* i *dubius* pomylił się Prof. THORELL, a za nim i ja, słuszność zaś by-

---

[1]) *Matériaux pour servir à la faune des arachnides de la Grèce.*

[2]) W zbiorze Prof. THORELLA oprócz okazów oznaczonych przez niego samego są téż egzemplarze (♀) przez E. SIMONA oznaczone jako *H. cupreus*, od galicyjskiego *H. cupreus* całkiem odmienne i równe naszemu *H. dubius*; do tych właśnie okazów odnosi się ustęp w *Remarks on Syn.* zaczynający się od słów: „*In other specimens, in which the above mentioned single or double protuberance is absent...*“

łaby po stronie E. Simona; to przypuszczenie uważać jednak muszę z rozmaitych powodów za zupełnie nieprawdopodobne.

O jedyném w swoim rodzaju zamieszaniu w gatunkach *Ergane (Hasarius) arcuata* i *falcata*, które wyjaśniłem w Przeglądzie (str. 72—75), milczą dotychczas arachnologowie. Prywatną wiadomość w téj sprawie otrzymałem od Prof. Thorella; ta przemawia za mojém zapatrywaniem. Nie sądzę, żebym potrzebował tutaj pocieszać się zdaniem: *qui tacet*...; owszem uważam rzecz za załatwioną stanowczo przez zacytowany ustęp w Przeglądzie.

Sprawdzając na wszystkich okazach, jakie się w moje ręce dostały od r. 1884, cechy podane w Przeglądzie dla gatunków *Attus rupicola* i *A. floricola* (str. 76—77), przekonałem się, że trafiają się przecież — wprawdzie nadzwyczaj rzadko — okazy nie wypłowiałe, których nawet podług owych cech na pewno oznaczyć nie można. Czy takie wyjątkowe okazy są rzeczywistymi formami przejściowymi pomiędzy *A. rupicola* i *A. floricola* — w takim razie wypadałoby uważać gatunek *A. rupicola* za odmianę górską gatunku *A. floricola*, od téj typowéj formy nie odgraniczoną ściśle — czy może wchodzi tu w grę jeszcze jaki trzeci gatunek, n. p. *A. Zimmermannii* E. Sim., czy wreszcie mamy może do czynienia z mieszańcami, co się najmniéj prawdopodobném wydaje, ale niemożebne nie jest, — na to trudno dziś odpowiedzieć.

Attus distinguendus galicyjski wymaga zawsze jeszcze porównania z okazami szwedzkiego *A. cinereus* Westr.; bez tego niepodobieństwem jest wykryć, podług opisów, czém miałyby się różnić samice tych dwu form.

Z zanotowanych od r. 1884 nowych stanowisk dla wymienionych wyżéj galicyjskich Salticoidów wspomnę tu tylko dwa ważniejsze. Z gatunku *Ergane laetabunda* miałem przed r. 1884 tylko jeden okaz, wprawdzie niewątpliwie galicyjski, ale zresztą niewiadomego pochodzenia; od Prof. Dra St. Zaręcznego otrzymałem parę okazów dorosłych tego gatunku zebranych koło Chrzanowa. Nieodżałowany ś. p. Jan Cieślik odkrył w Witkowicach pod Krakowem gatunek *Leptorchestes berolinensis*, o którym przypuścić

było dawniéj można, że w Galicyi pojawia się tylko we wschodniéj części kraju, podobnie jak dość dużo innych gatunków zwierząt i roślin, o których z rozsiedlenia w Galicyi wnosząc, sądzićby można, że są wschodnimi, podczas gdy w rzeczywistości należą do gatunków południowych.

* * *

Przypuszczam, że kto oznaczając Salticoidy galicyjskie, dojdzie podług podanych wyżéj uwag (str. 10-19), do jakiego rodzaju należy oznaczany okaz, ten nie napotka już z oznaczeniem gatunku na wielkie trudności.

Z rodzajów: *Salticus, Leptorchestes, Pseudicius, Pellenes, Phlegra, Yllenus, Neon, Ballus, Oedipus,* mamy w kraju tylko po jednym gatunku — ile dotąd wiadomo.

Dla odróżnienia dwu naszych gatunków z rodzaju *Synageles* podaje Przegl. kryt. dostateczne różnice, przynajmniéj co do samic; samiec gatunku *S. confusus* nie jest dotychczas znany.

Samce trzech galicyjskich gatunków z rodzaju *Epiblemum* odróżnić łatwo podług charakterystycznego wyrostka na piszczelowéj części głaszczka. Dla samic podałem *l. c.* str. 63 cechy, które z dołączonymi tam rysunkami zapewne zawsze do celu doprowadzą.

Dla rodzaju *Heliophanus* znajduje się również w Przeglądzie kryt. tablica analityczna, do któréj dodałbym obecnie tylko tyle, że samce gat. *H. auratus* i *varians* (w tablicy owéj nazwany *„flavipes?“)* różnią się pomiędzy sobą także pokryciem odwłoku: łuski na grzbiecie odwłoku są u piérwszego bardzo błyszczące, dość szérokie, a leżą tak gęsto, że pomiędzy nimi prawie dopatrzéć się trudno saméj skóry (na okazach nieobdartych), u drugiego łuski z mdłym połyskiem, a bardzo wąskie, nie są zbyt gęsto ustawione, tak, że pomiędzy nimi wszędzie czarna skóra przegląda. Cechy tych dwu gatunków wzięte z budowy głaszczków, choć wybitne, wymagają, jeżeli się nie ma uléc złudzeniu, i silnego powiększenia i dokładnego ułożenia głaszczka, co zwłaszcza w tym rodzaju nie zawsze bywa łatwe.

Obydwa gatunki z rodzaju *Marptusa* różnią się już barwą znacznie; obawy o ich pomięszanie nie ma wcale. Warto jednak uwagę zwrócić na to, że może znajdzie się w Galicyi także trzeci gatunek, żyjący już w północnych Węgrzech: *M. pomatia* (Walck.);

tego nawet dorosłe okazy łatwo wziąć za *M. radiata*, odróżnienie zaś młodych okazów jest prawie niemożebne.

Co do gatunków *Dendryphantes hastatus* i *rudis* powołuję się na „Przegląd".

Okazy dorosłe gatunków *Philaeus chrysops* i *bicolor* odróżnia się łatwo, zwłaszcza samce. Cecha podana dla samic w tablicy w *Les Ar. de Fr.* (wzięta z barwy włosów otaczających oczy i pokrywających niższą część twarzy) nie jest pewna; lepiéj bez porównania jest zwrócić uwagę na kształt pola położonego między płucotchawkami *(epigyne)*: u *Ph. bicolor* mieszczą się na niém dwa głębokie okrągławe małe dołki, między sobą i od tylnego brzegu pola mniéj niż o własną średnicę odległe; u *Ph. chrysops* ciągnie się wzdłuż tego pola wypukłość rogowa, ku przodowi wyraźniéjsza, zwężona i ograniczona po każdéj stronie dołkiem wąskim, ku tyłowi zaś rozlewająca się na płaszczyznę pola bez wyraźnych granic; dołki wspomnione są ku tyłowi rozbieżne.

Dla gatunków rodzaju *Ergane* wystarczy tablica w *Les Ar. de Fr.* (z zastrzeżeniem, że samicą nazwana w téj tablicy *Hasarius falcatus* należy do *Erg. arcuata*, samica zaś nazwana *H. arcuatus* jest właściwie *E. falcata)*.

Samce gatunków z rodzaju *Aelurillus* odróżnia się łatwo podług głaszczków, jak podają *Les Ar. de Fr.* Dla samic cecha wzięta tamże z kształtu stóp 4téj pary nóg wydaje mi się trudną do sprawdzenia; zastąpić ją można znowu cechami wziętymi z kształtu pola zwanego *epigyne*: tylna środkowa część tego pola jest w gat. *Ael. festivus* wzniesiona, granicę przednią wzniesionéj części tworzą dwa doły płytkie, o brzegach niewyraźnych, ukośnie położone, ku tyłowi rozbieżne. W drugim gatunku *(V-insignitus)* nie tworzy część tylna środkowa wyraźnego wzniesienia; natomiast ozdobione jest to pole dwiema ostro wyciętymi brózdami, schodzącymi się na przodzie w kąt ostry, a ku tyłowi mniéj lub więcéj szybko od siebie się oddalającymi i łukowato wygiętymi.

Trudności napotyka się przy oznaczaniu gatunków z rodzaju *Attus*. Zwłaszcza tablica w *Les Ar. de Fr.* do oznaczania samic prawdopodobnie nie na wiele się przyda. Może mniéj wygodnie, ale zato pewniéj, aniżeli przy pomocy tego dzieła, rozpozna się nasze gatunki w następujący sposób:

A) Samce. *Attus pubescens* różni się od wszystkich innych wielkim wyrostkiem piszczelowym głaszczka, łuskowatym, na końcu

zaokrąglonym, czarnym. U innych wyrostek ten jest mały, co najwięcéj średniéj wielkości, zwykle mniéj więcéj stożkowaty, ostro zakończony; czasem trudno go się dopatrzéć między włosami pokrywającymi głaszczek.

Attus saltator i *saxicola* mają piszczel i członek piętowy I przynajmniéj na dolnéj stronie czarne, członek stopowy I zaś blado żółty. Pomiędzy sobą różnią się te dwa gatunki wielkością: tułogłowie piérwszego nie dochodzi nigdy dwu mm. długości, u drugiego jest ono zawsze przeszło na 2 mm. długie — częścią stopową głaszczka nie szerszą aniżeli część piszczelowa lub rzepkowa u *A. saltator*, znacznie szerszą u *A. saxicola*, wyrostkiem piszczelowym głaszczka przylegającym do części stopowéj u piérwszego, u drugiego odstającym (w głaszczku wyprostowanym. Porów. rysunek w Przeglądzie).

Z gatunków, u których członek piętowy I nie jest ciemniejszy, albo tylko mało co, od członka stopowego, odznacza się *A. penicillatus (?)* od innych zgrubiałą częścią piszczelową głaszczka, wzdłuż grzbietu nie krótszą przynajmniéj od części rzepkowéj, z boku widzianą przynajmniéj tak grubą, jak część stopowa; osobliwa téż jest barwa głaszczków: blado żółta z ukośną czarną krésą, zajmującą niecały koniec części rzepkowéj, grzbiet części piszczelowéj i nasadę części stopowéj. (Samca tego gatunku w Galicyi znalezionego nie widziałem dotychczas).

U pozostałych gatunków zwykle wydaje się wyrostek piszczelowy głaszczka, widziany z dołu, prostym lub lekko i jednostajnie w całéj długości wygiętym, od nasady do wierzchołka jednostajnie zwężonym, i przylega mniéj więcéj do części stopowéj głaszczka prawie w całéj długości, t. j. koniec jego dlatego tylko nie styka się z brzegiem téj części, że wyrostek jest prosty lub prawie prosty, a brzeg części stopowéj łukowaty. Tak się rzecz ma u gatunków *A. Caricis, distinguendus, floricola, rupicola.* — U dwu gatunków zaś: *A. terebratus* i *Dzieduszyckii,* wyrostek ów, w nasadowéj części gruby, wycięty jest w drugiéj połowie po wewnętrznéj stronie i tworzy hak zakrzywiony ku brzegowi części stopowéj a od niéj przestrzenią dość znaczną oddzielony. Cecha ta jest bardzo wyraźna w gat. *A. terebratus;* mniéj wyraźna, z powodu, że cały wyrostek piszczelowy jest krótki, w gat. *A. Dzieduszyckii.* Na przypadek, gdyby kto ten ostatni gatunek miał zaliczyć do grupy poprzednich

gatunków *(A. Caricis* i t. d.), podaję niżéj, czém się on od tych gatunków różni.

Gatunki *A. terebratus* i *A. Dzieduszyckii* łatwo odróżnić, pominąwszy barwę i t. d., po kształcie głaszczków: u pierwszego sięga koniec wyrostka piszczelowego prawie do połowy części stopowéj, ta część jest gruba, znacznie szersza od dwu poprzednich członków, jéj brzeg zewnętrzny złamany jest w bardzo wyraźny kąt, włosy pokrywające grzbietną jéj stronę, jasne u jéj nasady, zresztą ciemne, nie tworzą wyraźnego rysunku; u drugiego *(A. Dzieduszyckii)* wyrostek piszczelowy krótki, bardzo mało sięga poza podstawę części stopowéj, część stopowa jest wąska, prawie nie szersza od poprzednich członków, brzeg zewnętrzny ma jednostajnie łukowaty, a na grzbiecie ozdobiona jest linią podłużną żółtawo białą na ciemném tle, z włosów utworzoną, sięgającą od nasady prawie po wierzchołek.

W grupie *A. Caricis* i t. d. bywa grzbiet tułogłowia albo prawie jednobarwny, bez wyraźnych białych smug *(A. Caricis* i *distinguendus)*, albo ciemno zabarwiony z jaskrawymi białymi lub żółtawymi liniami *(A. floricola* i *rupicola)*.

A. Caricis ma część stopową głaszczka znacznie szerszą, *A. distinguendus* zaś nie szerszą, od piszczelowéj. Także narzędziami rozrodczymi różnią się te dwa gatunki; u pierwszego są one prawie tego samego kształtu, jak w gat. *A. rupicola;* opis i rysunek tych części w gat. *A. distinguendus* podałem w Przeglądzie (str. 87. i fig. 21 a).

Co do gatunków *A. rupicola* i *floricola* powołuję się znowu na Przegląd. — Do tych dwu gatunków podobny jest *A. Dzieduszyckii* z barwy tułogłowia, różni się zaś od nich wąską częścią stopową głaszczka i jéj ubarwieniem wyżéj wspomnianém.

B) Samice rodzaju *Attus* podzielić można podług kształtu tarczki między płucotchawkami *(epigyne)* na cztéry grupy:

Tarczka ta jest cała rogowata i opatrzona tuż przy tylnéj krawędzi dołkiem głębokim, okrągławym lub sercowatym, z brzegami ostrymi a przynajmniéj zupełnie wyraźnymi (tylko na przodzie w środku brzeg jest niewyraźny). Tu należą *A. floricola, rupicola, Caricis,* wszystkie z dołkiem zaokrąglonym, i *A. penicillatus (?)*, u którego dołek jest z tyłu głęboko sercowato wycięty, odpowiednio wyciętéj tylnéj krawędzi saméj tarczki.

Attus Caricis jest barwy brunatno-rdzawéj albo brunatno-szaréj, prawie bez rysunku; najłatwiéj jeszcze dostrzéc się dadzą

cztéry kropki na przedniéj części odwłoku ustawione w czworobok, a za nimi dwie większe plamy, wszystkie białawe, tylko u okazów świeżo wylinionych jako tako wyraźne. *A. rupicola* i *floricola* ozdobione są wyraźnymi plamami białymi lub białawymi na tle brunatném lub w części czarném; zresztą porówn. „Przegląd“.

2. Tarczka rogowa, czerwonawa, opatrzona dołkiem albo bardzo oddalonym od tylnéj krawędzi, małym, głębokim, poprzecznym, jakby z dwu połączonych okrągłych dołków utworzonym *(A. terebratus)*, albo téż dołek zajmuje mniéj więcéj środek tarczki, jest dość wielki, płytki, a brzegi ma tak rozlane i płaskie, że trudno określić jego granice *(A. pubescens)*. Część tarczki między dołkiem a tylną krawędzią tworzy u pierwszego gatunku słabą, mniéj lub więcéj wyraźną podłużną wyniosłość, mocno połyskującą, przedzieloną zwykle w pozdłuż bardzo wąską bróżdką, u drugiego zaś tworzy zagłębienie mniéj więcéj nieokreślone.

3. Tarczka bez dołka, blada, na tylnym brzegu w środku dość głęboko a wąsko wycięta, koło wycięcia po każdéj stronie opatrzona wyniosłością rogową, rozlaną, krótką, poprzeczną. Tu należy tylko *A. Dzieduszyckii.*

4. Tarczka ozdobiona dwoma dołeczkami oddzielonymi od siebie wąską wręgą. Tu należący *A. saltator* dołki ma bardzo małe, tak, że łatwo możnaby go zaliczyć do 3-éj grupy; od jedynego tam należącego gatunku odróżnić go jednak można bez trudności po bardzo nierównych nogach III i IV-éj pary: udo III wzniesione prosto do góry wydaje się u niego przynajmniéj dwa razy krótszém od ustawionego równolegle uda IV, w gatunku zaś *A. Dzieduszyckii* sięga ono daleko poza połowę uda IV.

W téj grupie odznacza się *A. saxicola* barwą tułogłowia: na tle bladém leży pomiędzy oczami tylnymi całkiem czarna plama trójkątna lub strzałkowata, przecięta białą kréską wpozdłuż. Plamy takiéj nie mają *A. penicillatus, distinguendus, saltator*. Dołki wyżej wspomnione, leżą u pierwszego z nich blisko tylnéj krawędzi tarczki, tak, że odległość ich od téj krawędzi mniéj wynosi, aniżeli szerokość obu dołków razem wziętych; każdy dołek, po bokach i z tyłu dobrze ograniczony ostrymi brzegami, przechodzi ku przodowi w długie rynienkowate zagłębienie; możnaby także opisać to tak, że na tarczce znajduje się jedno zagłębienie podłużne, tylko po bokach i z tyłu ostrymi brzegami ograniczone, a podzielone w całéj długości wręgą wąską, z tylnego brzegu wychodzącą, na

przodzie nieznacznie znikającą. — U dwu ostatnich gatunków *(distinguendus* i *saltator)* dołki bardzo małe mieszczą się koło środka tarczki, któréj część leżąca za nimi jest rogowata, część zaś przednia blada i mniéj więcéj błoniasta.

A. distinguendus jest większy (tułogłowia długość około 2·5 mm.), czworobok oczny ma z przodu i z tyłu równo széroki; ubarwienie ciała z kolorów szarych i białych złożone nie przedstawia wyraźnych rysunków. *A. saltator,* mniejszy (długość tułogłowia około $1^3/_4$ mm.), czworobok oczny z tyłu ma nieco szérszy niż na przedzie, a rysunek na ciele zwykle wyraźny, czarny i biały.

Na sześć galicyjskich gatunków z rodzaju *Euophrys* z dwóch znane są tylko samice *(Eu. monticola* i *Eu. n. sp.* ∾ *petrensi).*

Z samców łatwy jest do poznania *Eu. frontalis* po kiści włosów świetnie białych na częściach głaszczka rzepkowéj, piszczelowéj i stopowéj. *Eu. aequipes* nie ma na części piszczelowéj wyraźnego wyrostka, przeciwnie u *Eu. erratica* i *Eu n. sp.* ∾ *erraticae* z łatwością można dostrzéc taki wyrostek w głaszczku oglądanym czy z góry czy z dołu. Pomiędzy sobą różnią się te dwa ostatnie gatunki prawie tylko budową głaszczków. Część stopowa z góry widziana zwęża się u pierwszego mniéj więcéj od połowy po wierzchołek szybko i dość jednostajnie, u drugiego zwęża się tylko bardzo mało a szczyt ma raczéj skośnie ucięty niż zaokrąglony. W głaszczku oglądanym od strony wewnętrznéj widać u pierwszego narzędzia rozrodcze od nasady do połowy części stopowéj grube, daléj szybko zwężone, tak, że tworzą z t. zw. dzióbem części stopowéj *(rostrum)* — niewiele w dół zgiętym — zatokę dość széroką, zaokrągloną. U drugiego sięgają narzędzia rozrodcze przynajmniéj do $^4/_5$ długości części stopowéj, szczyt mają zaokrąglony i od dzióba części stopowéj, wdół zgiętego, ledwie wąską szparą oddzielony.

Samice podzielić można na dwie grupy podług uzbrojenia piszczeli II pary nóg. U trzech naszych najdrobniejszych gatunków: *Eu. aequipes, monticola* i *Eu. n. sp.* ∾ *petrensi,* stoją na dolnéj stronie tego członka 2 lub 3 kolce w szeregu podłużnym, prawie równo odległym od tylnego i od przedniego brzegu piszczela; na krawędzi dolnéj przedniéj piszczela kolców całkiem brak; u większych gatunków *(erratica, n. sp.* ∾ *erraticae, frontalis)*

stoją wzdłuż dolnéj tylnéj krawędzi 3 kolce, a wzdłuż przedniéj dolnéj często dwa: koło połowy członka i na jego końcu, — albo téż tylko jeden: na końcu.

W pierwszéj grupie tarczka zwana *epigyne* opatrzona jest na przodzie dołkiem głębokim, poprzecznym, ku tyłowi przechodzącym w szeroką nieokreśloną bruzdę, ciągnącą się aż do tylnego brzegu tarczki (*Euophrys n. sp.∾petrensi*), albo téż jest prawie równa, bez wyraźnych zagłębień (*Eu. monticola* i *aequipes*, których różnice podaje Przegląd).

W drugiéj grupie tarczka wspomniana ma dwa głębokie podłużne dołki, rozdzielone bardzo wąską przegrodą w gat. *Eu. n. sp.∾erraticae*, płaska zaś jest, bez dołków, u *Eu. erratica* i *frontalis*. *Eu. frontalis* ma mostek (*sternum*) żółtawy, téj prawie barwy co i biodra nóg, odwłok blady z czarnymi kreseczkami; u *Eu. erratica* mostek brunatny różni się barwą znacznie od bladych bioder, odwłoku tło jest brunatne, rysunek na niém złożony z bladych linij.

Kończę ten drobny przyczynek do naszéj fauny złożeniem podziękowania wszystkim, których przyjaźni, życzliwości czy uczynności zawdzięczam, że pracować mogę w obranym szczupłym zakresie, mając i materyałów i książek dosyć, chociaż na gromadzenie jednych i drugich brakłoby samemu i czasu i środków. Nie poważam się wiązać z niniejszą urywkową pracą imion tych wszystkich naszych i obcych przyrodników, którym do wdzięczności jestem obowiązany. Wspomnę tylko jednego: Prof. T. Thorella, jako tego, który od lat ośmiu wspiera mnie światłą radą, przedmiotowém a życzliwém ocenianiem moich zapędów arachnologicznych, użyczaniem książek i okazów ze swego zbioru, a do tego wszystkiego znajduje chęć i czas, chociaż go od lat wielu nęka ciężka choroba, przy jakiéj inny znalazłby może dość siły ducha do pracy w nauce, nie byłby jednak chyba w stanie z równém zaparciem się siebie samego nie tylko spełniać prośby ale nawet przewidywać cudze życzenia.

Alfabetyczny spis nazw rodzajowych, gatunkowych i synonimów.

CZĘŚĆ URZĘDOWA.

I.

SKŁAD GRONA NAUCZYCIELSKIEGO.

przy końcu roku szkolnego 1890.

A). Dla nauki obowiązkowéj.

1. Skuba Tadeusz, dyrektor, uczył języka greckiego w klasie V. — 5 godzin tygodniowo.

2. Znamirowski Ignacy, doktor fil., profesor w VIII randze, uczył języka łaciń. w kl. IV*a* i VI, polskiego w klasie VIII. — 15 godzin tygodniowo.

3. Rozwadowski Józef, prof., uczył języka łacińskiego w kl. II*a*+*b*. — 16 godzin tygodniowo.

4. Stodolak Stanisław, doktor fil., prof., uczył języka łaciń. w kl. III *a*+*b*, IV*b* — 18 godzin tygodniowo.

5. Tułasiewicz Józef, prof., gospodarz kl. V, uczył języka niemiec. w kl. I*b*, historyi powszech. w kl. III*a*+*b*, V, VII — 18 godzin tygodniowo.

6. Baczakiewicz Feliks, prof., zawiadowca biblioteki uczniów, gospodarz VIII kl., uczył języka łaciń. w kl. I*a*, niemieckiego w kl. V, VIII — 16 godzin tygodniowo.

7. Alexandrowicz Włodzimiérz, prof., zawiadowca zbioru map geogr., gospodarz kl. IV*a*, uczył języka polskiego w kl. II*a*, historyi powszechnéj w kl. II*a*, IV*a*, VI, VIII — 18 godzin tygodniowo.

8. Taborski Józef, prof., zawiadowca biblioteki profesorów, uczył języka łaciń. w kl. VIII, greckiego w kl. VI, VIII — 15 godzin tygodniowo.

9. Kulczyński Władysław, prof., zawiadowca gabinetu historyi naturalnéj, uczył matematyki w kl. II*a*+*b*, IV*a*+*b*, historyi naturalnéj w kl. II*a*, V, VI — 18 godzin tygodniowo.

10. Charkiewicz Edward, prof., przydzielony czasowo do Wys. c. k. Ministerstwa W. i O. w Wiédniu.

11. Siedlecki Wojciech, ks. prof., exhortator dla uczniów klas wyższych, uczył religii w kl. II*a*, III*a*+*b*, IV*a*+*b*, V, VI, VII, VIII, — 18 godzin tygodniowo.

12. Kawecki Medard Antoni, prof., zawiadowca gabinetu fizykalnego, uczył matematyki w kl. V, VI, VII, VIII, fizyki w kl. VII, VIII, — 18 godzin tygodniowo.

13. Krasnosielski Teofil, prof., gospodarz kl. VII, uczył języka łaciń. w kl. V, VII, greckiego w kl. VII — 15 godzin tygodniowo.

14. Waśkowski Wawrzyniec, egzaminowany zastępca nauczyciela, gospodarz kl. II*b*, uczył języka polskiego w kl. II*b*, III*a*, V, VI, geografii i historyi powszechnéj w kl. I*b*, II*b* — 19 godzin tygodniowo.

15. Zwoliński Maciéj, egzam. zastępca nauczyciela, gospodarz kl. IV*b*, uczył języka polskiego w kl. III*b*, IV*a*+*b*, matematyki w kl. III*a*, fizyki w kl. IV*a*+*b* — 18 godzin tygodniowo.

16. Vogl Franciszek, egzam. zastępca naucz., gospod. kl. III*b*, uczył matematyki w kl. I*a*+*b*, III*b*, historyi naturalnéj w kl. I*a*+*b*, II*b*; fizyki w kl. III*a*+*b* — 19 godzin tygodniowo.

17. Gawalewicz Adolf, egzam. zastępca naucz., gospodarz kl. I*b*, uczył języka łaciń. w kl. I*b*, polskiego w kl. I*a*+*b*, geografii w kl. I*a* — 17 godzin tygodniowo.

18. Gruszecki Antoni, ks., zastępca naucz., exhortator dla uczniów klas niższych, uczył religii w kl. I*a*+*b*, II*b*, — 6 godzin tygodniowo.

19. Lityński Michał, egzam. zastępca naucz., gospodarz kl. I*a*, uczył języka niemieckiego w kl. I*a*, IV*a*+*b*, historyi powszechnéj w kl. IV*b* — 18 godzin tygodniowo.

20. Karbowiak Antoni, doktor fil., zastępca naucz., gospodarz kl. II*a*, uczył języka polskiego w kl. VII, niemieckiego w kl. II*a*+*b*, propedeutyki filoz. w kl. VII, VIII — 17 godzin tygodniowo.

21. Szafran Tomasz, zastępca naucz., gospodarz kl. III*a*, uczył języka greckiego w kl. III*a*+*b*, IV*a*+*b* — 18 godzin tygodniowo.

22. Kannenberg Józef, zastępca naucz., gospodarz kl. VI, uczył języka niemieckiego w kl. III*a*+*b*, VI, VII — 16 godzin tygodniowo.

B) Dla nauki nadobowiązkowéj.

1 Tułasiewicz Józef, j. w., uczył historyi kraju rodzinnego w kl. III*a*+*b* i VII, w każdéj po jednéj godzinie tygodniowo.

2. Alexandrowicz Włodzimiérz, j. w., uczył historyi kraju rodzinnego w kl. IV i VI, w każdéj po 1 godzinie tygodniowo.

3. Lityński Michał, j. w., uczył historyi kraju rodzinnego w kl. IV*b* w jednéj godzinie tygodniowo.

5. Zwoliński Maciéj, j. w., uczył kaligrafii w trzech oddziałach, po 1 godzinie tygodniowo w każdym.

5. Dec Walenty, uczył śpiewu w 2 oddziałach, — 5 godzin tygodniowo.

6. Geciów Onufry, egzam. zastępca naucz. wyższéj szkoły realnéj w Krakowie, uczył stenografii, w 2 godzinach tygodniowo.

7. W Towarzystwie „Sokół krakowski“ pobierała młodzież gimnazyalna naukę gimnastyki w trzech oddziałach, w każdym po 2 godziny tygodniowo.

II.

ROZKŁAD NAUK.

KLASA I.

L.	Przedmiot nauki	Godzin tygodn.	Treść nauki	Autor książki szkolnéj
1	Religia	2	Nauka wiary i obyczajów	Katech. Szustera (Zielińskiego).
2	J. łaciński	8	Nauka o formach prawidłowych. Co tydzień wypracowanie szkolne.	Gram. Samolewicza Przykłady Znamirowskiego 1878.
3	J. polski	3	Odmiana imion, nauka o zdaniu pojedyńczém, pierwsze zasady głosowni i pisowni. Czytanie, opowiadanie i wyuczanie się na pamięć ustępów. Co dziesięć dni praca piśmienna.	Gram. Małeckiego Wypisy tom I. 1875.
4	J. niemiecki	6	Odmiana imion i czasowników, nauka o zdaniu pojedyńczém, pisownia przy danej sposobności. Co tydzień wypracowania szkolne.	L. German i K. Petelenz, Ćwiczenia niemieckie.
5	Geografia	3	Wstępne pojęcia o kosmografii i geografii matematycznej, opis powierzchni ziemi według jéj naturalnych własności, wiadomości najważn. z politycznej geografii, czyt. i rys. map.	Benoni i Tatomir Geografia.
6	Matematyka	3	Arytmetyka i geometrya na przemian. Cztery działania liczbami całkowitymi, podzielność liczb, ułamki; linia prosta, koło, kąty, linie równoległe, trójkąt z wyjątkiem o przystawaniu, konstrukcye zasadnicze. Co miesiąc zadanie szkolne, ćwiczenia domowe na każdą lekcyę.	Arytmetyka Zajączkowskiego w. II. Geometrya Močnika (Maryniaka) 1.
7	Historya naturalna	2 27	Ssawce i bezkręgowce.	Zoologia obrazowa Nowickiego wyd. 5.

KLASA II.

L.	Przedmiot nauki	Godzin tygodn.	Treść nauki	Autor książki szkolnej
1	Religia	2	Dzieje starego zakonu.	Dąbrowski T. Historya biblijna.
2	J. łaciński	8	Formy nieprawidłowe z powtórzeniem prawidłowych. Części mowy nieodmienne.	Gram. i Przykłady Samolewicza, 1887.
3	J. polski	3	Odmiana czasownika, zdanie złożone, składnia zgody, czytanie jak w klasie 1széj.	Gram. jak w kl. I. Wypisy tom II.
4	J. niemiecki	5	Powtórzenie i uzupełnienie nauki o formach w połączeniu z główniejszymi prawidłami składni i rządu, tłómaczenie, pisownia. Czytanie, opowiadanie i wyuczanie się na pamięć łatwych ustępów z wypisów.	L. German i K. Petelenz, Ćwiczenia niemieckie, II.
5	Geografia	4	1. Geogr. fizyczna i polityczna Azyi i Afryki. Oro i hydrografia Europy, szczegółowy opis południowéj i zachodniej Europy. 2. Dzieje starożytne, sposobem biograficznym.	Geogr. Wiślickiego (Baranowskiego i Dziedzickiego) Welter (Sawczyński) I, w. V.
6	Matematyka	3	Arytmetyka i geometrya na przemian; skrócone mnożenie i dzielenie, pojedyńcza reguła trzech; stosunki i przystawanie trójkątów, koło, czworobok i wielobok. Zadania jak w kl. I.	Arytmetyka Zajączkowskiego Geometrya Močnika (Maryniaka)
7	Historya naturalna	2	W I półroczu zoologia: ptaki, gady, płazy i ryby, w II półroczu: botanika.	Zoologia jak w kl. I. Botanika Rostafińskiego.
		27	Wszystkie ćwiczenia piśmienne jak w kl. I.	

KLASA III.

L.	Przedmiot nauki	Godzin. tygodn.	Treść nauki	Autor książki szkolnéj
1	Religia	2	Dzieje nowego zakonu.	Dąbrowski T. Szuster (Rodecki) Historya biblijna
2	J. łaciński	6	Składnia zgody i przypadków. Czytanie z Korneliusza Neposa: żywoty Miltyadesa, Temistoklesa, Arystydesa, Lisandra, Pelopidasa, Hannibala i Katona. Co dni 14 praca domowa, co miesiąc zadanie szkolne.	Gram. Samolewicza Kornelius Nepos (Patočki). Ćwiczenia Próchnickiego.
3	J. grecki	5	Odmiana prawidłowa imion i czasowników. W II półr. co dni 14 zadanie domowe a co miesiąc szkolne.	Gram. Curtiusa (Sternala i Samolewicza). Ćwiczenia Schenkla (Samolewicza).
4	J. polski	3	Nieodm. części mowy, składnia rządu, nauka o słowie, pisownia i interpunkcya, czyt. jak w kl. I. Co dni 14 praca piśmienna.	Wypisy tom III.
5	J. niemiecki	4	Składnia zgody rządu i szyku, Czytanie jak w klasie II. Co dni 10 praca piśmienna.	Gram. Schobera (Rebena). Wypisy Rebena (w. II.)
6	Geografia i historya	3	Szczegółowy opis Europy północnéj, wschodniéj i środkowéj z wyjątkiem Austryi. Ameryka i Australia. Dzieje wieków średnich.	Welter. (Sawczyński) t. 2.
7	Matematyka	3	Rozkład godzin jak w kl. II. cztery działania literami, potęgi, pierwiastki, skrócenia, przemiany. Podobieństwo figur, nauka o kole.	Aryt. Zajączkowskiego II; geometr. Močnik-Maryniak.
8	Nauki przyrodnicze	2 28	W I półroczu mineralogia. W II półroczu początki fizyki.	Łomnicki M. Mineralogia. Fizyka Soleskiego.

KLASA IV.

L.	Przedmiot nauki	Godzin tygodn.	Treść nauki	Autor książki szkolnej
1	Religia	2	Wykłady obrzędów i zwyczajów religijnych.	Liturgia ks. Jachimowskiego.
2	J. łaciński	6	Nauka o czasach i trybach; oratio obliqua, supinum; gerundium. Caesar de bello gallico 80 rozdziałów.	Gram Samolewicza; Cezar w. Prammera; Ćw. Próchnickiego.
3	J. grecki	4	Odmiana czasowników na „ω" począwszy od perf. act.; odmiana czasowników na „μι", odmiana niewzorowa czasownika.	Jak w kl. III.
4	J. polski	3	Nauka o zdaniu złożonem; składnia szyku, nauka o wierszu, najzwyklejsze formy stylu. Czyt. z rozbiorem stylistycznym.	Wypisy t. IV, 1874.
5	J. niemiecki	4	Ukończenie i powtórzenie gramatyki. Czytanie jak w klasie II.	Gram. Schober-Reben (w IV.) Hamerski. Wypisy niem.
6	Geografia i historya	3	I. półr. Nowsze dzieje z uwzględnieniem związku ich z dziejami Austryi. Powtórzenie geografii Europy. II półr. Szczegółowa geografia monarchii austro-węgierskiéj.	I. Sawczyński t. 3. II. Dr. Szaraniewicza geografia.
7	Matematyka	3	Stosunki i proporcye składane z zastósowaniem do rachunków praktycznych, równanie 1go stopnia, Stereometrya.	Arytm. Zajączkowskiego, II, geometr. Močnik-Maryniak.
8	Fizyka	3	Mechanika, akustyka, magnetyzm, elektryczność, optyka.	Soleski.
		29	Wszystkie prace piśmienne jak w klasie III.	

KLASA V.

L.	Przedmiot nauki	Godzin tygodn.	Treść nauki	Autor książki szkolnej
1	Religia	2	Apologetyka i dogmatyka ogólna.	Martin. (Jachimowski).
2	J. łaciński	6	Liwiusz I. XXII. Owidyusz 1400—1500 wierszy. Prozodya i metryka. Powtórzenie gramatyki o przypadkach. Co dni 14 praca domowa, co miesiąc szkolna.	Liwiusz Zingerlego i Owidyusz wyd. Sedlmayer. Przyk. Jerzykowsk. część II. Gramatyka Samolewicza.
3	J. grecki	5	Nauka o przypadkach. Lektura Ksenofonta i Homera Iliady ks. I. Co miesiąc zadanie.	Gram. jak w kl III. Chrestomatya Fiderera. Ilias.
4	J. polski	3	Głosownia, etymologia; o tropach i figurach, o rodzajach stylu i gatunkach prozy i poezyi. Sprawozdanie z lektury prywatnej. Co trzy tygodnie wypracowanie szkolne.	Wypisy polskie t. I.
5	J. niemiecki	3	Czytanie w połączeniu z objaśnieniem gramatycznem i stylistycznem, memorowanie celniejszych ustępów. Sprawozdanie z lektury prywatnej. Co dni 14 wypracowanie piśmienne.	Wypisy Jandaurka.
6	Geografia i historya	4	Dzieje starożytne w połączeniu z geografią.	Gindely-Markiewicz, Historya powszechna.
7	Matematyka	4	Algebra: Wstęp, 4 działania, ułamki, stosunki i proporcye. Geometrya: longimetrya i planimetrya. Co miesiąc wypracowanie szkolne, częste ćwiczenia domowe.	Algebra Močnika w tłóm. Bodyńskiego, wyd. 2. Geometrya Močnika w tłómaczeniu Staneckiego.
	Historya naturalna	2 29	W I półroczu mineralogia. W II półroczu botanika.	Łomnicki. Rostafiński.

KLASA VI.

L.	Przedmiot nauki	Godzin tygodn.	Treść nauki	Autor książki szkolnej
1	Religia	2	Dogmatyka szczegółowa.	Jak w kl. V.
2	J. łaciński	6	Sallusti bellum Jugurthinum. Cic. in Cat. I., Virgili z Eneidy ks. I. Eccl. 1. Georg. I. Obeznanie się z formą listów. Powtarzanie gramatyki o czasach i trybach.	Wydan. Eichlera Ćwicz. jak w kl. V. Gram. Samolewicza.
3	J. grecki	5	Nauka o czasach i trybach Hom. Ilias II, VI, XI VVIII. Z Herodota IX.	Hohegger, Wilhelm.
4	J. polski	3	Lektura szkolna i prywatna Dzieje literatury od początku do Stanisława Augusta. Zadania jak w kl. V.	Jak w kl. V.
5	J. niemiecki	5	Jak w kl. V.	Jandaurek dla kl. VI.
6	Historya	3	Dokończenie historyi rzymskiej (od Augusta). Dzieje średnich wieków.	Gindely-Markiewicz. Hist. powsz. t. II.
7	Matematyka	3	Z algebry: potęgi, pierwiastki, logarytmy; równania I stopnia o jednej i kilku niewiadomych; z geometryi: stereometrya i trygonometrya.	Jak w kl. V.
8	Historya naturalna	2	Zoologia.	Nowicki.
			Wszystkie ćwiczenia piśmienne jak w kl. V.	

KLASA VII.

L.	Przedmiot nauki	Godzin tygodn.	Treść nauki	Autor książki szkolnej
1	Religia	2	Etyka.	Martin (Solecki).
2	J. łaciński	5	Powtarzanie gramatyki, Vergil Aeneid. IV, VI, XII, Cicero in Cat. II., pro Archia poeta, Cato maior. Co 14 dni wypracowanie.	Gram. jak w kl. VI. wydanie szkolne. Ćwiczenia Próchnickiego. Eichler, Nohl.
3	J. grecki	4	Demostenes Olinth. I. o stosunkach herzoneskich, o pokoju, Uzupełnienie gramatyki. Zadania jak w kl. V. Hom. Odys. I, V, VI, IX, X, XI.	Gram. jak w kl. VI. wydanie szkolne. Pauly et Wotke.
4	J. polski	3	Lektura szkolna i prywatna. Historya literatury, ciąg dalszy do Mickiewicza. Co miesiąc wypracowania piśmienne.	Jak w kl. VI.
5	J. niemiecki	4	Lektura szkolna i domowa. Co dni 21 wypracowanie piśm.	Harwoth, Wypisy niemieck.
6	Historya i geografia	3	Dzieje nowożytne.	Gindely t. III. wyd. Markiewicza.
7	Matematyka	3	Z algebry: Równania logarytmicze, szeregi, rachunek procentu złożonego, kombinacye, potęgi dwumianu. Z geometryi: Zastosowanie algebry do geometr., geometrya analityczna w płaszczyźnie.	Jak w kl. VI.
8	Fizyka	3	Własności ciał, ciepło, chemia. Mechanika ciał stałych i ciekłych.	Soleski, Fizyka.
9	Propedeutyka filozofii	2	Logika.	Kremer.
		29		

KLASA VIII.

L.	Przedmiot nauki	Godzin tygodn.	Treść nauki	Autor książki szkolnej
1	Religia	2	Historya kościelna.	Robitsch (Jachimowski).
2	J. łaciński	5	Horacego 20 ód, 2 sat., 2 epod., 1 list. Tacit Germania, Annal. I, II. Pogląd na literaturę rzymską. Co 14 dni wypracowanie.	Grysar. Mueller Ćwicz. jak w kl. VII.
3	J. grecki	5	Plato, Apologia, Crito, Laches, Sophocles, Electra. Pogląd na literaturę grecką. Zadania jak w kl. VII.	Wyd. Krala, Wydanie Schuberta.
4	J. polski	3	Czytanie dalszego ciągu arcydzieł literatury narodowej wieku XIX. Zadania jak w kl. VII.	Mecherzyński tom. II, wyd. 2.
5	J. niemiecki	4	Podobnie jak w kl. VII. Pogląd na literaturę niemiecką. Ustne wykłady. Co miesiąc wypracowanie.	Jak w kl. VII.
6	Historya i geografia	3	Dzieje i statystyka monarchii austro-węgierskiej w zestawieniu z innymi państwami.	Hannak w tłóm. Sternala.
7	Matematyka	2	Zwięzłe powtórzenie całego przedmiotu. Częste ćwiczenia.	—
8	Fizyka	3	Mechanika ciał lotnych, uzupełn., i dokończ., elektryczność, magnetyzm, ruch drgający i falowy, akustyka i optyka.	Soleski, Fizyka.
	Propedeutyka filozofii	2 29	Psychologia.	Zarys psychologii Crügera, p. Z. Sawczyńskiego.

Zmiany na rok szkolny 1890/1891.

Książki.

Dla klasy I: Zwięzła gramatyka łacińska Dra Z. Samolewicza, — wyd. II.; L. German i K. Petelenz, Ćwiczenia niemieckie, wyd. II.; Benoni i Tatomir, Goografia na I kl., wyd. IV.; Nowicki, Zoologia dla klas niższych, wyd. VI.

Dla klasy IV i V: Wybór pism Owidyusza, wydał Skupniewicz.

Dla klasy V: Homera Iliada w skróceniu, wydał Sołtysik. Mocnik-Stanecki, Geometrya, wyd. III.

Dla klasy VI: Sallustyusza Kryspa Iugurta, wydał Sołtysik. Cycerona 4 mowy przeciw Katylinie, wydał Sołtysik. Herodot Wilhelm Lauczicky. Wypisy polskie.

Dla klasy VII: Cycerona Leliusz o przyjaźni, wydał Sołtysik.

Dla klasy VIII: Sofoklesa Antygona, wydał Majchrowicz.

Lektura łacińska.

W kl. V: Liv. I, XXI; z Owidyusza wybór.

W kl. VI: Sallustii Iugurtha. Cic. in Cat. I, Virg. Geor., Buc. wybór; Aen. I.

W kl. VII: Virg. Aen. II, III, VI; Cic. in Cat. III, IV; Laelius, pro S. Roscio Amerino.

W kl. VIII: Hor. carmina (wybór); Tac. Annal. I, II.

Lektura grecka.

W kl. V: Xenoph. Chrest. (wybór z Anab.); Hom. Il. I.

W kl. VI: Hom. Il: VI, XVI, XXII, XXIV; Herod. VIII.

W kl. VII: Demost. olyn. I III; Hom. Odys. I. VI, VII, XIII, XIV, XV.

W kl. VIII Plat. Apol. i Protag.; Sophocl. Antigone.

III.

Tematy do wypracowań piśmiennych.

---

a) W języku polskim.

W klasie V.

1. Wspomnienia z wakacyj.
2. Opis wycieczki za miasto w porze jesiennéj.
3. Rolnictwo jest początkiem oświaty.
4. Nadzieje i zawody rolnika.
5. Znaczenie wody w gospodarstwie przyrody.
6. O potrzebie kształcenia się w młodym wieku.
7. Zasługi Fenicyan w cywilizacyi.
8. Znaczenie zegara w życiu.
9. Jakie korzyści odnosimy z podróży?
10. O wychowaniu młodzieży w Sparcie.
11. Krótka treść „Wiesława“ K. Brodzińskiego (wedł. lektury).
12. Opis bitwy nad jeziorem Trazymeńskiém (wed. Liwiusza).

W. Waśkowski.

W klasie VI.

1. Potrzeba jest matką wynalazków.
2. Opis wycieczki w okolice Krakowa.
3. Gutta cavat lapidem non vi, sed saepe cadendo.
4. Przyjemności życia wiejskiego na podstawie „Pieśni Świętojańskiéj o Sobótce“ J. Kochanowskiego.
5. Jak przedstawia J. Kochanowski zbytek w poemacie „Satyr“.
6. O ile przyczyniają się podróże do wykształcenia człowieka.

7. Obraz duchowy Urszulki w „Trenach“ Jana Kochanowskiego.
8. Skromność ozdobą młodzieńca.
9. Charakterystyka głównych osób w „Odprawie posłów greckich“ J. Kochanowskiego.
10. „Waleta włoszczonowska“ K. Miaskowskiego, a „Piecki małe“ St. Grochowskiego. (Treść i porównanie wedł. lektury.)
11. Krótka treść kazania Skargi: „O miłości ojczyzny“.
12. Myśli i wspomnienia na głos dzwonu Zygmunta.

W. Waśkowski.

W klasie VII.

1. Qui studet optatam cursu contingere metam,
Multa tulit fecitque puer, sudavit et alsit.
2. Charakterystyka sielanki z uwzględnieniem sielanek pisarzów polskich XVII wieku.
3. Charakterystyka Jana Karola Chodkiewicza.
4. Satyra w szczególności nikomu nie łaje,
Czołem bije osobom, gani obyczaje.
5. Rozwinąć i uzasadnić myśl zawartą w przysłowiu: „Mens sana in corpore sano“.
6. Dlaczego Kraków jest drogi sercu każdego Polaka?
7. Charakterystyka „Wiesława“ w sielance Brodzińskiego.
8. Łowy na Litwie (według „Pana Tadeusza“.).
9. Zasługi Jagiellonów około rozwoju nauki i sztuki w Polsce.
10. Jakie korzyści przynosi bliskość morza ludom nad niém mieszkającym.

Antoni Karbowiak.

W klasie VIII.

1. Warunkiem rozwoju literatury jest znajomość jéj dziejów.
2. Brodziński a Konarski co do ich wpływu na rozwój literatury.
3. Znaczenie wieści gminnéj w literaturze — na podstawie słów zawartych w Konradzie Wallenrodzie: „O wieści gminna, ty arko przymierza — Między dawnymi i młodszymi laty“.
4. Wpływ okoliczności i stosunków na utwory poetyczne na podstawie żywota Mickiewicza.
5. „Prudens futuri temporis exitum
Caliginosa nocte premit deus“.

6. „Virtutem incolumem odimus
Sublatam ex oculis quaerimus invidi“.
7. Charakter i znaczenie Halbana w powieści Konrad Wallenrod.
8. Na co baczyć należy przy wyborze stanu?

Ig. Znamirowski.

b) W języku niemieckim.

W klasie V.

1. Der Löwe zu Florenz. (Nacherzählung.)
2. Polykarp. (Nacherzählung.)
3. Beschreibung des Heimatsortes (Briefform.)
4. Beschreibung des Hahnenschlages. (Briefform.)
5. Rettung. (Nacherzählung.)
6. Die Versuchung. (Nacherzählung.)
7. Der Bauch und die Glieder. (Nacherzählung.)
8. Der Sturmvogel und die Schiffenden. (Nacherzählung.)
9. Der Fuchs und der Hahn. (Nacherzählung.)
10. Kindliche und brüderliche Liebe. (Nacherzählung.)
11. Aus dem Hüttchen. (Eine Erzählung.)
12. Brief nach überstandener schwerer Krankheit.
13. Der Mohr und der Weisse. (Nacherzählung.)
14. Der getreue Eckart. (Inhaltsangabe.)
15. Der Ring des Polykrates. (Inhaltsangabe.)
16. Das Schlangenhalsband. (Inhaltsangabe.)
17. Der Schenk von Limburg. (Gedankengang.)
18. Arion's Rettung. (Erzählung.)
19. Johanna Sebus. (Nacherzählung.)
20. Des Tauchers erster Sturz. (Nacherzählung.)

Feliks Baczakiewicz.

W klasie V.

1. Inhalt und Gedankengang des Gedichtes von Seidl „Das Glöcklein des Glückes“.
2. Jung gewohnt, alt gethan.
3. Hannibal in Italien.
4. Wohlthätig ist des Feuers Macht,
Wenn sie der Mensch bezähmt, bewacht....

Doch furchtbar wird die Himmelskraft,
Wenn sie der Fessel sich entrafft. (Schiller.)

5. Siegfried im Nibelungenliede.
6. Erläuterung des Motto zu Schillers Glocke: Vivos voco, mortuos plango, fulgura frango.
7. Krakau (Seitenstück zum Lesestücke „Lemberg“ von Jandaurek).
8. Die Treue im Nibelungenliede.
9. Erlkönig und Erlkönigstöchter.
10. Was können wir von den Bienen lernen?
11. Charakteristik der alten Deutschen (Nach dem Schulunterricht).
12. Böse Gesellschaft verdirbt gute Sitten.
13. Hektor und Andromache.
14. Erfindung der Buchdruckerkunst ist eine der wohlthätigsten Erfindungen.
15. Der Baum und der Mensch (Nach dem Gelesenen).
16. Ueber die Vortheile des Aufenthaltes' in einer grossen Stadt.
17. Major von Telheim (Charakterschilderung auf Grund des Schulunterrichtes).
18. Der vierte Kreuzzug (Nach dem Schulunterrichte).

'J. Kannenberg.

W klasie VII.

1. Das Leben eine Reise.
2. Ein unnütz Leben ist ein früher Tod. (Goethe).
3. Siegfrieds Tod.
4. Vortheilhafte Folgen der Nationalspiele für die Griechen.
5. Inhaltsangabe des ersten Aufzuges der „Emilia Galotti“ von Lessing.
6. Der Ackerbau, der Anfang der Cultur.
7. Ueber den Werth der Geschichte. (Nach dem Gelesenen).
8. Wir sind Gäste nur auf Erden.
9. Der Cid (Charakterschilderung).
10. Die Zunge das wohlthätigste und und verderblichste Glied des Menschen.
11. Wo rohe Kräfte sinnlos walten,
    Da kann sich kein Gebild gestalten. (Schiller.)
12. Arbeit und Fleiss, das sind Flügel,
    Sie führen über Strom und Hügel. (Fischart.)

13. Ursachen des 30-jährigen Krieges.
14. Wie hat Lessing die Katastrophe in „Emilia Galotti“ motiviert? (Nach dem Schulunterricht.)

J. Kannenberg.

W klasie VIII.

1. Abhandlung von der heimatlichen Flur. (In Form einer Anrede).
2. „Fac et respice finem“. (Beweisführung in Form einer Erzählung.)
3. Unter welchen Umständen wuchs Johanna d'Arc zur Retterin ihres Vaterlandes heran? (Darstellung nach Schiller's „Jungfrau v. Orleans“.)
4. „Unter Wölfen muss man heulen“. (Widerlegung des Grundsatzes.)
5. Ist der Mensch verpflichtet die Barmherzigkeit zu üben? (Eine Abhandlung.)
6. Welchen günstigen Umständen verdankte der junge Goethe die rasche und vielseitige Entwickelung seines dichterischen Talentes? (Eine Abhandlung.)
7. Johanna d'Arc in Bewusstsein ihrer Schuld. (Eine Schilderung.)
8. Johanna d'Arc und die Königin Isabeau. (Eine Charakteristik.)
9. Die Freuden des Winters. (Eine Schilderung.)
10. Geringes ist die Wiege des Grossen. (Abhandlung.)
11. „Undank ist der Welt Lohn“. (Abhandlung im Anschluss an Schillers „Jungfrau v. Orleans“.)
12. „Gutta cavat lapidem non vi, sed saepe cadendo“. (Erklärende Abhandlung.)
13. Iphigenien's Sehnsucht nach ihrer Heimat. (Eine Schilderung.)

Feliks Baczakiewicz.

c) Tematy dla piśmiennego egzaminu dojrzałości.

1. Zadanie polsko-łacińskie:
   Przełożyć na język łaciński ustęp z Weltera-Sawczyńskiego cz. I. od wyrazów: „Kiedy Grecy...“ do: „...synowi jego Aleksandrowi“.
2. Zadanie łacińsko-polskie:
   Corn. Taciti Annalium l. XV, cap. XXXVIII et XXXIX.

3. Zadanie greckie:

   Przełożyć na język polski: „Plat. Protag. cap. XI od słów: „ἦν ποτε χρόνος... δωρεῖται ἀνθρώπῳ“.

4. Zadanie polskie:

   „Co zawdzięczamy wynalazkowi żeglugi?“

5. Zadanie niemieckie:

   „Einflus der Kreuzzüge auf die Cultur des Abendlandes“.

6. Zadanie matematyczne:

   a) $\sqrt{\frac{3x}{x+y}} + \sqrt{\frac{x+y}{3x}} = 2$

   $xy - (x+y) = 54$

   b) Ktoś składa 12000 zł. na $4^0/_0$ i chce za to pobierać rentę przez 24 lat z końcem każdego roku. Jakaż będzie roczna renta?

   c) Rozwiązać trójkąt, znając $a^2+b^2=2650$ m., $a^2-b^2=1400$ m., $\alpha=68^0\ 29'\ 53''$.

IV.

ZBIORY NAUKOWE.

---

a) Biblioteka nauczycielska.

1. Biblioteka liczyła z końcem r. szk. 1889 dzieł 1676 w 2811 tomach.

Przybyło w roku bieżącym:

a) drogą zakupna 37 dzieł w 71 tomach

b) drogą darów 18 „ „ 19 „

Z końcem roku szkolnego 1890 ma 1731 dzieł w 2901 tomach

2. Zakład prenumeruje następujące czasopisma naukowe i pedagogiczne, tudzież dzieła peryodycznie wychodzące:

1. Muzeum, 2. Szkoła, 3. Przegląd pedagogiczny, 4. Przewodnik bibliograficzny, 5. Ateneum, 6. Przegląd polski, 7. Przewodnik naukowy i literacki, 8. Kwartalnik historyczny, 9. Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien, 10. Wochenschrift für classische Philologie, 11. Journal de physique, 12. Zeitschrift für den physikalischen und chemischen Unterricht, 13. Encyklopedya wychowawcza, 14. Słownik geograficzny Król. polskiego, 15. Oesterreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild.

3. *a)*Dzieła zakupione:

1. Czerny, Ogólna geografia handlowa, Kraków 1889, 2. Ihne, Römische Geschichte, Leipzig 1890 B. VII, VIII. 3. Lübke, Grundriss der Kunstgeschichte, Stuttgart 1887, 4. Lützow, Die vervielfältigende Kunst der Gegenwart. Heft XV-XVIII, 5. Horatius erkl. v. Kissling. I-III Th. Berlin 1884-1889, 6. Homeri Odyssea erkl. v. Weck H. I-IV, Gotha 1887, 7. Sophoclis Electra erkl. v. Müller, Gotha 1885, 8. Herodotos erkl. v. Sitzler, B. VII-IX,

Gotha 1885-1887, 9. Die Metamorphosen des Ovidius erkl. v. Magnus, Gotha 1885, 10. Próchnicki, Wskazówki do nauki jęz. polskiego, Lwów 1885, 11. Piramowicz, Mowy, Kraków 1889, 12. Próchnicki, Wypisy polskie dla kl. V, Lwów 1889, 13. Harre, Lateinische Schulgrammatik, Berlin 1885-1888, 14. Sas, Podręcznik metryki łacińskiéj i gréckiéj, Kraków 1889, 15. Terlikowski, Życie starożytnych Greków i Rzymian, Lwów 1889, 16. Samolewicz, Zwięzła gramatyka łacińska (5 egz.) Lwów 1889, 17. Fiderer, Chrestomatya z pism Xenofonta, Lwów 1888 (3 egzempl.), 18. Próchnicki, Ćwiczenia łacińskie na IV kl., Lwów 1888 (4 egz.), 19. Rosenberg, Aufgaben zum Übersetzen ins Lat. für Prima, Leipzig 1889, 20. German i Petelenz, Ćwiczenia niemieckie na II kl. Lwów 1889 (5 egzempl.), 21. Wypisy polskie dla kl. niż. T. IV Wyd. 2, Lwów 1888, 22. Zajączkowski, Początki arytmetyki. Wyd. 2. Lwów 1889 (2 egz.)

b) Otrzymano w darze:

1. Akta grodzkie i ziemskie, T. XIV Lwów 1889 (Dar W. Wydziału kraj.), 2. Danzer, Unter den Fahnen, Wien 1889 (Dar W. Min. w. i ośw.), 3. De Lagarde, Librorum veteris Testamenti pars prior, Gottingae 1883 (Dar W. Min. w. i o.), 4. Sprawozdanie o stanie szkół średnich 1884-1888 (Dar W. Rady szk kraj.), 5. Sprawozdanie z czynności Tow. pedag., Lwów 1889 (dar Tow. pedag.), 6. Zajączkowski, Początki arytmetyki Cz. I. Wyd. 2, Lwów 1889 (Dar Tow. pedag.), 7. Benoni i Tatomir, Rys geografii. Wyd. 4. Lwów 1889 (Dar Tow. pedag.), 8. Wybór pism Ovidiusza wydał Skupniewicz, Lwów 1889 (Dar Tow. naucz. szk. wyższ.), 9. Sallustius, Wojna z Katyliną, wydał Sołtysik, Lwów 1889 (Dar Tow. naucz. szk. wyższ.), 10. Cicero, Leliusz, wydał Sołtysik, Lwów 1889. (Dar Tow. naucz. szk. w.), 11. Korneliusza Neposa Żywoty, objaś. Jerzykowski, Poznań 1886 (Dar księgarni Żupańskiego), 12. Jachimowski ks., Dogmatyka ogólna Wyd. 2. Lwów 1889 i Dogmatyka szczegółowa. Wydanie 2. Lwów 1889. (Dar kięgarni Seyfartha i Czajkowskiego), 13. Hamerski, Wypisy niemieckie na III klasę Wyd. 4 Lwów 1890 (Dar księgarni Seyfartha i Czajkowskiego), 14. Curtius-Hartel-Ćwikliński, Gramatyka języka greckiego, Wiedeń i Praga 1890 (Dar nakładcy Tempskiego), 15. Demostenes, Wybór mów, wyd. Wotke-Schmidt, Praga 1889 (Dar nakładcy Tempskiego), 16. Sofoklesa Antygona, wyd. Schubert-Majchrowicz, Praga 1889 (Dar nakładcy Tempskiego), 17. Kunz,

Ein Vorschlag betreffend die Aufhebung der Dispensen aus der Geschichte und der Physik, Brody 1889 (Dar autora), 18. Karbowiak, Mieszkania żaków krakowskich, Lwów 1887 (Dar autora).

J. Taborski.

b) Biblioteka uczniów.

1. Z końcem r. szk. 1889 liczyła:

dzieł polskich	356	w	562	tomach
dzieł niemieckich	166	w	274	„
Razem	522	w	835	„

2. W roku szkolnym 1890 przybyło:

Dzieł polsich	18	w	34	tomach
dzieł niemieckich	6	w	7	„
Razem	24	w	7	„

Z końcem r. szk. 1890 liczyła 546 dzieł w 877 tomach.

Zakupiono: 1. Henryk Sienkiewicz, Potop i 2. Pan Wołodyjowski. 3. Zygmunt Krasiński, Pisma. 4. Jan Zacharyasiewicz, Na kresach. 5. A Bronikowski, Jan III i dwór jego. 6. Stanisław Tarnowski, Z wakacyi. 7. Ks. A. Kitowicz, Pamiętniki. 8. Kajetan Kraszewski, Od szkolnéj ławy. 9. Aër, Krzyżowcy. 10. Stanisław Bełza, Odgłosy Szkocyi. 11. Julian Ursyn Niemcewicz, Pamiętniki czasów moich. 12. Jan z Tęczyna. 13. E. Bulwer, przekład Mar. Gawalewicza, Ostatnie dni Pompei. 14. Kajetan Kraszewski, Koniuszyc Brzeski. 15. Z. M. Schwartz, Majątek i sumienie. 16. Wł. Syrokomla, Gawędy. 17. Dr Ludomił German, Mitologia dla młodzieży. 18. Stan. Tarnowski, Henryk Rzewuski. 19. Julius Verne, Zwei Jahre Ferien, 20. P. K. Rosegger, Waldferien. 21. Richard Weitbrecht, Der Jäger von Soest. 22. Leopold Chimani, Goldkörner aus den Erfahrungen im Menschenleben. 23. Ferd. Zöhrer, Der oesterreichische Robinson. 24. Dr Adolf Stern, Geschichte der Weltliteratur.

Feliks Baczakiewicz.

c) Gabinet fizyczny.

Kupiono w r. 1890 następujące przyrządy:

1. Elektrometer według Kolbego, 2. Przyrząd do spektralnéj analizy, 3. Przyrząd do refleksyi i refrakcyi światła.

A. M. Kawecki.

d) Gabinet historyi naturalnéj.

Przybyły: *a)* przedmioty zakupione: 23 tablic ściennych do zoologii Leuckarta i Nitschego, 5 tablic ściennych do botaniki wydanie Gerolda, Talpa europaea, Cuculus canorus, Fringilla coccothraustes, Columba livia fera, C. turtur, Coturnix dactylisonans, Vanellus cristatus, Machetes pugnax, Emys europaea, Tetrodon, Pyrosoma, Scutigera araneoides, Pentastomum proboscideum, Buthus afer; *b)* dary: zbiór wodorostów morskich, dar p. r. L. Turnaua, Trochosa Singoriensis, dar p. Pukowskiéj.

Wł. Kulczyński.

V.

Ważniejsze rozporządzenia Władz szkolnych

z roku szkolnego 1890.

1. Wysoka Rada Szkolna krajowa okólnikiem z 16 lipca 1889 l. 11426 przesyła „Plan ograniczenia gramatyki greckiéj i rozkładu téjże na klasy“ z poleceniem stósowania się nadal do tegoż przy nauce szkolnéj.
2. Wys. Rada szkolna kraj. okól. z 19 października 1889 l. 18882 określa czas egzaminów wstępnych do klas II-VIII.
3. Wys. Rada szkolna kraj. okólnikiem z 18 października 1889 l. 18251 ustanawia terminy i sposób odbywania konferencyj nauczycielskich na przeciąg całego roku.
4. Jego Ekscelencya Pan Minister W. i O. reskr. z 28 września 1889 l. 19223 zarządza, iż tak zwane „utenzylia,“ sprowadzane do gabinetów z zagranicy, nie są wolne od opłaty cłowéj.
5. Wys. Rada szkolna kraj. okól. z 22 listopada 1889 l. 19641 ustanawia normy dla odbywania egzaminu dojrzałości tak pisemnego jak i ustnego.
6. Jego Ekscelencya Pan Minister W. i O. reskr. z 13 listopada 1889 l. 14394 ustanowił lektorów dla języka francuskiego w uniwersytecie krakowskim i lwowskim w celu ułatwienia kandydatom kształcenia się na nauczycieli języka francuskiego w szkołach średnich.
7. Jego Ekscelencya Pan Minister W. i O. reskr. z 1 stycznia 1890 l. 21958 zarządził, by w latach 1890 i 1891, w razie niemożności obsadzenia posady suplentem, całą należytość substytucyjną rozdzielano jako remuneracyę pomiędzy nauczycieli,

którzy z powodu braku nauczyciela przedmiotów szkolnych w nadliczbowych godzinach udzielać będą.

8. Wys. Rada szkolna kraj. reskr. z 18 marca 1890 l. 4649 ustanawia nową skalę cenzur dla oceniania postępu w naukach, obyczajów i pilności uczniów.

9. Jego Ekscelencya Pan Minister W. i O. reskr. z 8 kwietnia 1890 l. 6929 postanowił, by piśmienne egzamina dojrzałości odbywały się równocześnie we wszystkich zakładach krajowych, tudzież, by bezpośrednio przed rozpoczęciem ustnego egzaminu dojrzałości uwalniano abituryentów na sześć dni od zajęcia szkolnego.

10. Wys. Rada szkolna krajowa okólnikiem z 30 kwietnia 1890 l. 7223 wzywa nauczycielstwo do nadsyłania wykazu dzieł, stósownych do bibliotek gimnazyalnych dla młodzieży.

11. Wys. Rada szkolna krajowa okólnikiem z 26 kwietnia 1890 l. 6595 ustanawia szczegółowe normy odbywania egzaminów wstępnych do I kl

12. Wys. Rada szkolna kraj. okólnikiem z 13 maja 1890 l. 8125 poleca, by stósownie do reskryptu Jego Ekscelencyi Pana Ministra W. i O. z 5 maja 1890 l. 8771 przechowywano w aktach gimnazyalnych piśmienne prace uczniów oraz protokóły z egzaminów wstępnych do klasy I przynajmniéj przez rok jeden celem przedłożenia ich Władzy na żądanie.

13. Wys. Rada szkolna kraj. reskr. z 19 marca 1890 l. 7233 upoważnia dyrękcyę gimnazyum św. Jacka do odebrania dubletów dzieł biblioteki Akademii umiejętności w Krakowie, darowanych na rzecz szkół średnich, i do przechowania tychże, aż do dalszego zarządzenia.

14. Jego Ekscelencya Pan Minister W. i O. reskr. z 6 maja 1890 l. 8836 rozporządza w sprawie uwalniania uczniów I kl. w pierwszém półroczu od opłaty szkolnéj.

15. Wys. Rada szkolna kraj. okólnikiem z 24 maja 1890 l. 7561 ustanawia liczbę zadań piśmiennych z języka niemieckiego dla wszystkich klas szkół gimnazyalnych.

16. Wys. Rada szkolna kraj. zalicza w poczet książek szkolnych:
a) okól. z 18 lipca 1889 l. 11630: „Ćwiczenia niemieckie dla klasy II, L. Germana i K. Petelenza“ ;
b) okól. z 19 września 1889 l. 10551: „Dzieje biblijne, pobi-

blijne i porozbiorowe dla użytku izraelickiéj młodzieży, napisał Izak Planer, Lwów, 1889";

c) okól. z 19 września 1889 l. 14348: „K. Benoniego i Tatomira krótki rys geografii do użytku szkolnego, wyd IV, Lwów 1889.

d) okól. z 22 października 1889 l 18433: „Publii Ovidii Nasonis carmina selecta, Car. Ziws, 1888";

e) okól. z 22 października 1889 l. 18425: „Wybór pism Owidyusza, wydał Skupniewicz, Lwów, 1889";

f) okól. z 22 października 1889 l 18301: 1) „4 mowy Cycerona przeciw Katylinie", 2) „Kato starszy", 3) „Leliusz", 4) „Salustyusza o wojnie z Katyliną", 5) „Tegoż o wojnie z Jugurtą, wydane przez Sołtysika, Lwów 1889";

g) okól. z 29 października 1889 l. 19270: „Antygone Sofoklesa Schuberta, zastósował Majchrowicz, Praga 1889";

h) okól. z 6 grudnia 1889 l. 21698: 1) „C. J. Caesaris Comm. de bel. gal. wydał Bednarski", i 2) „C. J. Caesaris Comm. de bel. civ. ed. Th. Paul";

i) okól. z 6 grudnia 1889 l. 21197: „Życie publiczne, prywatne starożytnych Greków i Rzymian, skreślił Terlikowski, Lwów, 1889";

j) okól. z 6 grudnia 1889 l. 17986: „Podręcznik metryki łacińskiéj i greckiéj, napisał Sas";

k) okól. z 6 grudnia 1889 l. 21202: „Wypisy polskie dla kl. V, wydał Próchnicki, Lwów, 1889";

l) okól. z 8 stycznia 1890 l. 22871: „Herodoti de bello Persico librorum epitome, Wilhelm-Lauczicky, Wiedeń 1888";

m) okól. z 1 stycznia 1890 l. 941: „Geometrya dla klas niższych szkół średnich Dra Mocnika, przełożył Dr Stanecki, wyd. III, Lwów 1889";

n) okól. z 13 lutego 1890 l. 2071: „L. German i K. Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla kl. I, wyd. II, Lwów 1890";

o) okól. z 25 lutego 1990 l. 2683: „Zwięzła gramatyka języka łacińskiego dla kl. I i II, ułożył Dr Z Samolewicz, wyd. II, Lwów, 1890";

p) okól. z 13 kwietnia 1890 l. 2715: 1) „Homera Iliada w skróceniu, wyd. Scheindlera, T. Sołtysik, 2 części;" i 2) „M. Tulliusza Cycerona mowa de imper. Cn. Pompei, wyd. Kornitzera, zastósował T. Sołtysik,";

r) okól. z 13 kwietnia 1890 l. 5506: „Sofoklesa król Edyp, II wyd. Schuberta, zastósował Gr. Majchrowicz“;

s) okól. z 30 kwietnia 1890 l. 7289: „Zoologia dla klas niższych szkół średnich przez Dra Nowickiego, wydanie VI. Kraków, 1890“.

17. Wys. Rada szkolna kraj. poleca do bibliotek szkolnych:

a) okól. z 16 lipca 1889 l 10453 dzieło: „Deutsche Sprach- und Sprechlehre, część synonim. przez T. Stahlbergera, Kraków 1887“;

b) okól. z 6 grudnia 1889 l. 22152 mapę: „Ryby dorzecza Wisły, Styru i t. . przez Dra Nowickiego“;

c) okól. z 26 marca 1890 l. 3041: „Pamiętnik Towarzystwa literackiego imienia A. Mickiewicza, rocznik I, II i III.

VI.

KRONIKA ZAKŁADU.

Rok szkolny rozpoczął się uroczystém nabożeństwem dnia 3 września.

Egzamina wstępne uczniów, zapisanych do kl. I, odbywały się częścią z końcem zeszłego roku szkolnego, częścią zaś z początkiem r. 1890/91 w dniach 1 i 2 września.

Zakład obchodził uroczyście imieniny Najjaśniejszych Państwa w dniach 4 października i 19 listopada; również brał udział w nabożeństwach żałobnych za dusze ś. p. Cesarzowéj Maryi Anny i Cesarza Ferdynanda I.

J. E. Pan Minister W. i O reskryptem z dnia 25 czerwca 1889 r. l. 4090 przeniósł prof. Edwarda Charkiewicza w tym samym charakterze służbowym z Tarnopola do tutejszego zakładu i zarazem przydzielił go czasowo do c. k. Ministerstwa W. i O. w Wiedniu.

J. E. Pan Minister W. i O. reskryptem z d. 25 czerwca 1889 l. 10240 przeniósł profesora Teofila Krasnosielskiego w tym samym charakterze służbowym z Wadowic do tutejszego zakładu.

Wysoka Rada szkolna krajowa przeniosła zastępców nauczycieli w tym samym charakterze służbowym a mianowicie: reskryptem z dnia 22 lipca 1889 l. 11275 Józefa Kannenberga ze Stryja i Tomasza Szafrana z Kołomyi, dalej reskryptem z dni 7 sierpnia 1889 l. 12921 Michała Lityńskiego z gimnazyum św. Anny, wreszcie reskr. z dnia 11 września 1889 l. 15757 z III gimnazyum w Krakowie do tutejszego zakładu.

J. E. Pan Minister W. i O. reskryptem z dnia 9 lipca 1889 l. 7284 nadał egzaminowanemu zastępcy nauczyciela Wawrzyńcowi Waśkowskiemu dodatek służbowy w kwocie rocznéj 200 złr.

J. E. Pan Minister W. i O. reskryptem z dnia 30 lipca 1889 l. 15150 udzielił zastępcy nauczyciela Adolfowi Gawalewiczowi urlopu na przeciąg piérwszego półrocza roku szkolnego 1889/90 z pozostawieniem płacy substytucyjnéj.

J. E. Pan Minister W. i O. zamianował reskryptem z dnia 17 sierpnia 1889 tutejszych zastępców nauczycieli Jana Bryla i Pawła Bryłę rzeczywistymi nauczycielami, przydzielając piérwszego z nich do c. k. gimnazyum w Bochni, drugiego zaś do c. k. gimnazyum w Stanisławowie.

Wysoka Rada szkolna krajowa przyznała dekretem z dnia 10 września 1889 l. 15445 profesorowi Józefowi Tułasiewiczowi trzeci dodatek pięcioletni.

J. E. Pan Minister W. i O. reskryptem z dnia 19 września 1889 l. 19070 udzielił profesorowi Stanisławowi Stodolakowi z powodu choroby urlopu da końca pierwszrgo półrocza r. s. 1889/90.

Wysoka Rada szkolna krajowa przyznała dekretem z dnia 29 października 1889 l. 19263 profesorowi Feliksowi Baczakiewiczowi trzeci dodatek pięcioletni.

Wydział krajowy uchwałą z dnia 31 stycznia 1891 l. 1 nadał Stanisławowi Szmaciarzowi, uczniowi V klasy, stypendyum z fundacyi ks. Andrzeja Sławka, w kwocie rocznéj 50 złr.

W dniu 30 stycznia 1890 zakończono pierwsze półrocze, drugie zaś rozpoczęto dnia 3 lutego.

Wysoka Rada szkolna krajowa reskryptem z dnia 24 stycznia 1890 l. 1301 przeniosła ze względów służbowych tutejszych zastępców nauczycieli: Piotra Niebieszczańskiego do szkoły realnéj i Włodzimiérza Służewskiego do III gimnazyum w Krakowie.

W dniach od 10 do 13 lutego hospitował zakład tutejszy c. k. Inspektor krajowy Wny Pan Dr. Zygmunt Samolewicz.

Wysoka Rada szkolna krajowa reskryptem z dnia 25 lutego 1890 l. 2433 przyznała dyrektorowi Tadeuszowi Skubie czwarty dodatek pięcioletni.

J. E. Pan Namiestnik Dr. Kazimierz hr. Badeni zwiedził zakład tutejszy w dniu 14 maja; Jego Ekscelencya przybył przed godziną 8 rano do zakładu, następnie przysłuchiwał się lekcyi języka polskiego w kl. IIIa i lekcyi języka niemieckiego w klasie

IIa+b; poczem zwiedziwszy sale, w których odbywał się podówczas pisemny egzamin dojrzałości, opuścił zakład przed godziną 10.

Pisemny egzamin dojrzałości odbył się w połowie miesiąca maja, ustny zaś pod przewodnictwem Profesora uniwersytetu Jagiellońskiego Wgo Pana Dra Wincentego Zakrzewskiego w dniach od 23 do 28 czerwca; wynik egzaminu dojrzałości podaje się pod koniec niniejszego sprawozdania.

W ciągu roku szkolnego przystępowała młodzież katolicka trzy razy do spowiedzi i komunii, w wielkim zaś tygodniu odprawiła trzydniowe rekolekcye.

Rok szkolny zakończono dnia 30 czerwca uroczystém nabożeństwem i rozdaniem świadectw.

* * *

††. W dniu 9 stycznia r. 1890 rozstał się z tym światem Lewicki Piotr, uczeń IIb klasy, a w dniu 10 marca Pajerski Jakób z klasy VIII wskutek dłuższéj choroby piersiowéj; obaj odznaczali się chlubnymi postępami w naukach i wzorowymi obyczajami; to też przedwczesny zgon obydwu tych młodzieńców, rokujących na przyszłość najpiękniejsze nadzieje, wzbudził powszechny żal w zakładzie.

VII.

Statystyka uczniów.

Tytuły	I a	I b	II a	II b	III a	III b	IV a	IV b	V	VI	VII	VIII	Razem
1. Liczba uczniów:													
Z końcem r. szk. 1889	40	42	37	32	31	34	48	—	31	56	30	36	417
Z początkiem r. szk. 1890	53	55	39	42	34	33	33	33	36	32	51	33	474
Przyjęto w ciągu r. s. 1890	1	1	2	4	1	1	2	—	1	1	1	1	16
Ogółem przyj. w r. s. 1889	54	56	41	46	35	34	35	33	37	33	52	34	490
a mianowicie:													
Z obcych zakładów:													
a) z promocyą	51	51	10	7	2	3	7	2	2	4	1	5	145
b) repetentów	1	—	—	2	1	1	3	2	1	2	—	—	13
Z tutejszego zakładu:													
a) z promocyą	—	—	30	32	30	27	24	27	33	26	51	27	307
b) repetentów	2	5	1	5	2	3	1	2	1	1	—	2	25
W ciągu r. sz. wystąpiło:	11	8	4	6	4	3	2	1	4	3	6	3	55
L. ucz. z końcem r. s. 1890	43	48	37	40	31	31	33	32	33	30	46	31	435
a mianowicie:													
a) publicznych	42	46	36	39	31	30	31	32	31	30	45	29	422
b) prywatnych	1	2	1	1	—	1	2	—	2	—	1	2	13
2. Według miejsca urodzenia:													
Z W. Ks. Krakowskiego	23^{1}	25^{1}	14^{1}	12	14	14	11^{1}	12	17^{1}	13	24	14	193^{5}
Z Galicyi	15	19	20	26	12	13	18	17	12	14	19^{1}	13^{2}	198^{3}
Z innych krajów kor. .	1	—	—	—^{1}	2	—	—	1	—	1	—	—	5^{1}
Z poza Anstryi	3	2^{1}	2	1	3	3^{1}	2^{1}	2	2^{1}	2	2	2	26^{4}
Razem	42^{1}	46^{2}	36^{1}	39^{1}	31	30^{1}	31^{2}	32	31^{2}	30	45^{1}	29^{2}	422^{18}
3. Według narodowości było:													
Polaków	42^{1}	46^{2}	36	37	31	29^{1}	31^{2}	32	31^{2}	28	45^{1}	28^{2}	416^{11}
Rusinów	—	—	—^{1}	1	—	1	—	—	—	1	—	—	3^{1}
Niemców	—	—	—	—^{1}	—	—	—	—	—	1	—	1	2^{1}
Czechów	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Razem	42^{1}	46^{2}	36^{1}	39^{1}	31	30^{1}	31^{2}	32	31^{2}	30	45^{1}	29^{2}	422^{13}
4. Według wyznania:													
rzymsko-katolickiego . .	29^{1}	32^{2}	29	25^{1}	24	23^{1}	24^{2}	24	20^{2}	15	36^{1}	18^{2}	299^{12}
grecko-katolickiego . . .	1	—	—^{1}	1	—	1	—	—	—	1	1	-	5^{1}
ewangelickiego	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	1	3
mojżeszowego	12	14	7	13	7	5	7	8	11	13	8	10	115
Razem	42^{1}	46^{2}	36^{1}	39^{1}	31	30^{1}	31^{2}	32	31^{2}	30	45^{1}	29^{2}	422^{13}
5. Wiek uczniów:													
11 lat liczyło	10	13^{2}	-	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23^{2}
12 " "	13^{1}	14	14^{1}	7	—	—	—	—	—	—	—	—	48^{2}
13 " -	8	10	10	10^{1}	6	6	—	1	—	—	—	—	51^{1}
14 " "	4	5	9	10	12	9	6	9	1	—	—	—	65
15 " "	5	4	2	6	8	5^{1}	10^{1}	8	14^{2}	1	—	—	63^{4}
16 " "	1	—	1	6	3	8	13	7	5	9	1	—	54
17 " "	1	—	—	—	1	1	2^{1}	2	6	8	14	3	38^{1}
18 " "	—	—	—	—	—	—	—	4	4	4	13^{1}	14^{1}	39^{2}
19 " "	—	—	—	—	—	1	—	1	—	5	5	8	20
20 " "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	5	1^{1}	8^{1}
21 " "	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	6	1	10
22 " "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2
23 " "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Razem	42^{1}	46^{2}	36^{1}	39^{1}	31	30^{1}	32^{2}	32	31^{2}	30	45^{1}	29^{2}	422^{13}

Tytuły	I a	I b	II a	II b	III a	III b	IV a	IV b	V	VI	VII	VIII	Razem
6. Klasyfikacya uczniów za 2 półr.													
Stopień celujący	4	2	1	2	3	2	1	5	1	1	5	3	30
„ I.	23^{1}	22^{1}	29^{1}	26^{1}	22	17^{1}	19^{2}	12	26^{1}	23	26	26^{1}	271^{10}
„ II.	3	5	1	2	2	4	4	3	—	1	4	—	29
„ III.	7	9^{1}	—	2	2	2	3	8	—	1	1	$—^{1}$	35^{3}
Do egz. popr. przypuszcz.	5	8	5	7	2	5	4	4	4^{1}	4	9^{1}	—	57^{2}
Razem	42^{1}	46^{2}	36^{1}	39^{1}	31	30^{1}	31^{2}	32	31^{2}	30	45^{1}	29^{2}	422^{18}
7. Opłaty szkolne:													
Opłatę szkolną płaciło:													
w I półroczu	48	53	12^{1}	17^{1}	11	10^{1}	15^{1}	16	13^{1}	13	18	14^{1}	240^{6}
w II półroczu	19^{1}	26^{3}	11^{1}	14^{1}	14	13^{1}	14^{2}	12	12^{2}	12	21^{1}	13^{2}	181^{23}
Od połowy uwolniono:													
w I półroczu	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
w II półroczu	3	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	5
Od całej opł. uwolniono:													
w I półroczu	—	—	25	27	23	22	16	17	21	17	31	18	217
w II półroczu	20	20	25	25	17	17	16	19	19	18	24	16	236
Opłata szkolna wynosiła:													
w I półroczu złr. . .	960	1060	260	360	220	220	330	320	280	260	360	300	4930
w II półroczu złr. . .	430	560	240	300	280	280	330	250	280	240	440	300	3930
Razem	1390	1620	500	660	500	500	660	570	560	500	800	600	8860
Taksy wstępne wynosiły	109·20	107·10	21	21	6·30	10·50	23·10	8·40	6·30	12·60	2·10	10·50	338·10
Datki ne środki naukowe	54	56	41	46	35	34	35	33	37	33	52	34	490
Taksy za dupl. świadectw	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20
													848·10
8. Frekwencya na naukę przedmiotów nadobowiązkowych:													
Historya kraju rodzin. .	—	—	—	—	31	30	31	32	—	30	45	—	199
Kaligrafia	30	33	16	22	—	—		—	—	—	—	—	101
Gimnastyka	15	28	29	13	19	12	10	14	8	10	17	—	175
Śpiew	9	14	13	11	7	7	3	4	8	4	7	—	87
Stenografia	—	—	—	—	—	—	—	—	9	11	13	—	33
9. Stypendya:													
Stypendyum pobierało .	1	—	1	—	—	—	3	—	1	—	5	—	11
Łączna kwota pob. styp.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1577.50

VIII.

Pomoc koleżeńska.

W roku szkolnym 1890 wpłynęło z dobrowolnych datków rodziców i opiekunów uczniów 68 złr. 40 ct. w. a.

Kwotę powyższą wydano w całości na wsparcie najuboższych uczniów a w szczególności na zakupno odzieży, obuwia i na zapomogi w gotówce.

Osobom, które przy wpisach uczniów lub też w ciągu roku szkolnego przyczyniły się datkami do zasilenia szczupłego funduszu pomocy koleżeńskiej, składa dyrekcya niniejszem uprzejme podziękowanie.

IX.

KLASYFIKACYA UCZNIÓW

za drugie półrocze r. szk. 1890.

Klasa I a.

1. **Kozik Michał**
2. **Zwoliński Maryan**
3. **Kaufmann Hugo**
4. **Ostrowski Kazimierz**
5. Dallet Józef
6. Fischlowitz Józef
7. Flessler Józef
8. Gawliński Jerzy
9. Gargul Karol
10. Gorgoń Franciszek
11. Gutmann Maksym.
12. Korczyński Antoni
13. Kowalski Józef
14. Kus Józef
15. Niwicki Zygmunt
16. Pajor Zygmunt
17. Romański Wiktor
18. Rosenstrauch Zygm.
19. Rudolfi Adam
20. Schneider Hirsch
21. Stein Stanisław
22. Śliwa Dominik
23. Soldinger Henryk
24. Taborski Frankciszek
25. Ustyanowicz Adam
26. Winnicki Włodzim.
27. Zaleski Mieczysław

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 5, stopień II otrzymało 3, stopień III 7 uczniów.

Klasa I b.

1. **Rajski Władysław**
2. **Teichlauf Wilhelm**
3. Bieliński Leon
4. Bilski Klemens
5. Cieślik Antoni
6. Ebersohn Eliasz
7. Fendler Izak
8. Filipkiewicz Wład.
9. Hajdo Teofil
10. Hermann Leon
11. Knoblauch Stan.
12. Kosowski Stefan
13. Kurlito Józef
14. Lauer Samuel
15. Legutko Wiktor
16. Mirtenbaum Leon
17. Mrożek Józef
18. Płonka Ludwik
19. Prokesz Joachim
20. Reymann Konrad
21. Szafrański Felix
22. Szumiński Apolon.
23. Świętnicki Jan
24. Wyporek Szczepan
25. Wodzicki Feliks (prywatysta).

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 8, stopień II otrzymało 5, stopień III 9 uczniów.

Klasa II a.

1 **Reiner Ryszard**
2. Bednarski Bolesław
3. Borowczyk Władysł.
4. Budziński Franc.
5. Bugajski Józef
6. Chrzan Bogusław
7. Cybulski Teodor
8. Einäugler Juliusz
9. Emilewicz Tadeusz
10. Feuereisen Teodor
11. Fruchthändler Chaim
12. Gawalewicz Adolf
13. Gismann Edward
14. Gulkowski Stanisław
15. Kaczmarczyk Józef
16. Kannenberg Tadeusz
17. Korzeniowski Alfred
18. Lehrfreund Michał
19. Liebermann Emil
20 Maciąga Władysław
21. Nowak Władysław
22. Piasecki Kazimierz
23. Salawa Wojciech
24. Seweryn Józef
25. Siedlecki Leon
26. Skuba Stanisław
27. Supiński Stanisław
28. Szmaciarz Franciszek
29. Wierzejski Stan.
30. Wyroba Jan.

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 5. Stopień II otrzymał 1.

Klasa II b.

1. **Krzęciosz Jan**
2. **Soldinger Emanuel**
3. Budzynowski Leon
4. Cyfer Samuel
5. Duszyński M. Z.
6. Friedmann Maurycy
7. Goldgart Maurycy
8. Gołąb Stan. Al.
9. Grygloski Karol
10. Gut Franciszek
11. Gutwiński Fr. Józef
12. Haberfeld Gustaw
13. Hirschhorn Jakób
14. Kasprzyk Benedykt
15. Kiszka Stan. Wal.
16. Korngold Józef
17. Kuliński Józef
18. Miedniak Kaz. M.
19. Nawara Jóef
20. Palkaj Leop. Edm.
21. Perlberger Hirsch
22. Sławiński Winc. J.
23. Stec Erianciszek
24. Süsskind Dawid
23. Sysło Ludwik
26. Szańkowski S. F. P.
27. Westfried Józef
28. Woźniczka Ignacy.

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 7; Stopień II otrzymało 2, stopień III 2 uczniów.

Klasa III a.

1. **Leonhard Stanisław**
2. **Mika Wincenty**
3. **Nowak Feliks**
4. Abeles Joel
5. Artz Władysław
6. Batko Józef
7. Bonkowski Edward
8. Buchała Franciszek
9. Buczyński Józef
10. Chmurski Antoni
11 Gmitrzak Zygmunt
12. Grodzicki Józef
13. Gutmann Józef
14. Hanusz Stanisław
15. Kizel Stefan
16. Kremler Hirsch
17. Nadel Mendel
18. Reiner Pinkus
19. Rychłowski Kazim.
20. Świerczewski E.
21. Tułasiewicz Stan.
22. Wasserberger Leon
23. Zasacki Kazimierz
24. Żegestowski Kazim.

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 2, stopień II otrzymało 2, stopień III 2 uczniów.

Klasa III b.

1. **Kucik Paweł**
2. **Teufel Salomon**
3. Bodzioch Piotr
4. Buzała Kazimierz
5. Duchowicz Bronisław
6. Firliciński Adam
7. Kuliński Kazimierz
8. Lanc Bogusław
9. Leinkram Michał
10. Macheles Zygmunt
11. Olszewski Włodz.
12. Orłowski Jan
13. Pelz Maurycy
14. Płachecki Zdzisław
15. Romański Adam
16. Staszewski Miecz.
17. Szybowski Józef
18. Takuśki Jakób
19. Wawreczka Józef.

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 5, drugi stopień otrzymało 4, III 2 uczniów.

Klasa IV a.

1. **Bobrowski Emil**
2. Błachociński Antoni
3. Brason Ludwik
4. Haduch Ludwik
5. Janczy Wojciech
6. Korczyński Edward
7. Matula Jan
8. Nowotny Jan
9. Nowotny Julian
10. Nycz Michał
11. Reiner Zygfryd
12. Reinsperger Józef
13. Schauer Jakób
14. Sibauer Mieczysł.
15. Szwarz Jan Kanty
16. Taniewski Alfred
17. Wadowski Stefan
19. Weinheber Abraham
19. Wierzbicki Tadeusz
20. Wolff Eugeniusz.

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 4, stopień II otrzymało 4, stoppień III otrzymało 3 uczniów.

Klasa IV b.

1. **Hanusiak Władysław**
2. **Jachimczak Franc**
3. **Kopijasz Józef**
4. **Sandacz Józef**
5. **Wnęk Józef**
6. Bobowski Władysław
7. Dembowski Leon
8. Duda Franciszek
9. Gawęda Stanisław
10. Gryglewski Miecz.
11. Jelonek Bruno
12. Kahane Max
13. Klebert Adam
14. Owsiński Józef
15. Pelz Scholem
16. Święcicki Jan
17. Willer Maksymilan

Do poprawczego egzaminu przeznaczono 4, stopień II otrzymało 3, stopień III 8 uczniów.

Klasa V.

1. **Szmaciarz Stanisław**
2. Berger Aron
3. Emilewicz Franciszek
4. Fragner Izajasz
5. Gawor Błażej
6. Goldwasser Łazarz
7. Herz Teodor
8. Janiga Stanisław
9. Janik Wojciech
10. Josse Alfred
11. Junger Marek
12. Jüttner Marvan
13. Kośmiński Wład.
14. Król Ignacy
15. Landau Saul
16. Laskowski Wład.
17. Łobaczewski Wacław
18. Mandelbaum Gabr.
19. Mazurski Józef
20. Pągowski Edmund
21. Porębski Józef
22. Silberstein Józef
23. Szurek Jan
24. Szymczykiewicz St.
25. Urbanik Franciszek
26. Wachtel Michał
27. Weinsberg Jakób

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 4 uczniów.

Klasa VI.

1. **Jossé Ferd. Józef**
2. Auerbach Majer
3. Baczakiewicz Jan K.
4. Beckmann Leon
5. Bocheński Kazimierz
6. Friedmann Ludwik
7. Göllner Rudolf
8. Herschthal Salem
9. Huppenthal Karol
10. Kannenberg Stan.
11. Kohn Jakób
12. Liebermann Samuel
13. Merz Alfred
14. Mirek Franciszek
15. Paczowski Jan
16. Popiel Bronisław
17. Prysak Bolesław
18. Przeworski Józef
19. Scharf Mojżesz
20. Schudmak Anschel
21. Sokołowski Witołd
22. Spring Jakób
23. Süsser Bendec
24. Wcisło Tomasz.

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 4 uczniów, stopień II otrzymał 1, stopień III 1 uczeń

Klasa VII.

1. **Iskrzycki Tadeusz**
2. **Kieszkowski Jerzy**
3. **Macko Andrzej**
4. **Matakiewicz Antoni**
5. **Tatarczuch Tadeusz**
6. Bartmański Władysł.
7. Berezowski Tadeusz
8. Dallet Józef
9. Dobrowolski Stanisł.
10. Dudek Franciszek
11. Flach Józef
12. Garycki Jan
13. Grünhut Berel
14. Herz Wolf
15. Kukalski Adam
16. Landau Schachna
17. Latinik Jan
18. Latkowski Józef
19. Markiewicz Bronisł.
20. Meisels Adolf
21. Merz Ludwik
22. Munk Tadeusz
23. Nowotny Franc.
24. Pacyna Józef
25. Poniński Adolf
26. Siedlecki Michał
27. Skórkowski Wacław
28. Srokowski Stanisław
29. Wędrychowski St.
30. Wibiral Edward
31. Wierzbicki Stanisław

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 9, stopień II otrzymało 4, stopień III otrzymał 1 uczeń.

Klasa VIII.

Stopień celujący otrzymało	3
Stopień I otrzymało	26
Razem	29

Wynik egzaminu dojrzałości.

Do egzaminu dojrzałości zgłosiło się:

a) uczniów publicznych	29
b) externistów	6
c) prywatysta	1
Razem	36

Od ustnego egzaminu odstąpiło 3 uczniów.

Egzamin dojrzałości z odznaczeniem złożyli:

1. **Chajes Henryk** z Krakowa, ur. w r. 1872
2. **Kaczmarczyk Józef** z Nowego Targu, ur. w r. 1871
3. **Marek Zygmunt** z Krakowa, ur. w r. 1872
4. **Piasecki Eugeniusz** ze Lwowa, ur. w r. 1872.

Za dojrzałych uznani zostali:

5. Christiani Grabieński Zygmunt z Przybyszówki ur. w r. 1871
6. Dłużyński Witold z Krakowa, ur w r. 1872
7. Elters Wolf recte Wilhelm z Krakowa, ur. w r. 1871
8. Geldwerth Leon z Krakowa, ur. w r. 1872
9. Goldwasser Edward z Krakowa, ur. w r. 1872
10. Jaugustyn Stanisław z Krakowa, ur. w r. 1871
11. Jelonek Modest z Ludwinowa, ur. w r. 1872
12. Kawalerski Stefan z Podgórza, ur. w r. 1871
13. Kazrlik Mieczysław z Wielicza, ur. w r. 1871
14. Kluk Kluczycki Franciszek ze Żmigrodu now., ur. w r. 1873
15. Kośmiński Stanisław z Krakowa, ur. w r. 1872
16. Kubalski Edward z Trzcieńca, ur. w r. 1872
17. Landau Izak z Krakowa, ur. w r. 1872
18. Landau Pinkus z Krakowa, ur. w r. 1873
19. Paszkiewicz Tadeusz ze Starego Sącza, ur. w r. 1871
20. Piekarczyk Antoni z Krakowa, ur. w r. 1868
21. Sternschuss Adolf z Ditkowic, ur. w r. 1873
22. Wyrobek Antoni z Jawiszowic, ur. w r. 1868
23. Zubrzycki Stanisław z Chrzanowa, ur. w r. 1872
24. Żuławski Leon z Limanowy ur. w. r. 1872
25. Słomiński Kasper z Wielichowca, ur. w r. 1869
26. Rodzoń Józef z Dobromila, ur. w r. 1868
27. Zakaszewski Witołd z Leśniówki, ur. w r. 1868

Do egzaminu popr. przeznaczono 4, reprobowano na rok 1, bez terminu 1.

PRZEPISY SZKOLNE

dla

UCZNIÓW SZKÓŁ ŚREDNICH KRAKOWSKICH.

---

§. 1.

Uczeń powinien się w szkole i poza szkołą zachowywać przyzwoicie i przykładnie, oddawać się nauce szczérze i gorliwie, ściśle wykonywać rozkazy dyrektora i nauczycieli i okazywać im zawsze i wszędzie uszanowanie.

§. 2.

Każdy uczeń obowiązany jest uczęszczać do szkoły regularnie i w czasie oznaczonym; nie wolno mu opuścić ani jednéj godziny nauki obowiązkowej ani nadobowiązkowej bez słusznéj przyczyny; z tą samą ścisłością ma uczestniczyć w ćwiczeniach religijnych.

Uczniowie religii niekatolickiéj mają pilnie brać udział w religijnych ćwiczeniach wyznania swego i udowodnić to świadectwem swych kaznodziei albo nauczycieli.

Raz rozpoczętéj nauki przedmiotów nadobowiązkowych nie wolno uczniowi porzucać bez wyraźnego życzenia opieki domowéj. Jeżeli klasyfikacya w tem półroczu wykaże, iż uczeń złe postępy czyni w przedmiotach nadobowiązkowych, można mu zakazać uczęszczania na przedmioty nadobowiązkowe. Na naukę kaligrafii, w zakładach, gdzie ona nie jest przedmiotem obowiązkowym, mają uczęszczać uczniowie niższych klas, jeżeli nie uzyskają uwolnienia.

§ 3.

Jeżeli uczeń dla przeszkody przewidzianéj nie może przyjść do szkoły, powinien, z wiedzą nadzoru domowego, prosić gospodarza klasy o uwolnienie od godzin szkolnych, a gdyby nieobecność

jego dłużej niż dzień jeden trwać miała, starać się nadto o pozwolenie dyrektora. Od udziału w nabożeństwie na czas dłuższy uwalnia tylko w wyjątkowych wypadkach ksiądz katecheta w porozumieniu z dyrektorem.

Wrazie przeszkody nieprzewidzianej ma uczeń jak najrychlej dać znać o niej gospodarzowi klasy a po powrocie do szkoły usprawiedliwić swą nieobecność wiarygodnem świadectwem.

Nieusprawiedliwione opuszczanie godzin szkolnych i spaźnianie się do szkoły pociąga za sobą karę, względnie złą notę z obyczajów. Jeżeli uczeń przez ośm dni po sobie następujących nie przychodzi do szkoły i o przyczynie nieobecności nie zawiadamia zakładu, wykreśla się go z listy uczniów.

§. 4.

Zakład otwiera się na kwadrans przed rozpoczęciem nauki lub nabożeństwa wspólnego; wcześniéj zgromadzać się przed zakładem nie wolno. W zabudowaniu szkolném mają się uczniowie zachowywać spokojnie i przyzwoicie; w klasie, gdy nauczyciel, dyrektor lub inna osoba wyższa stanowiskiem i godnością wchodzi lub wychodzi, powinni uczniowie powstać z miejsc swoich.

Po lekcyach mają rozchodzić się natychmiast do domu i nie stawać po drodze.

Chodzenie po mieście bez celu, zwłaszcza wieczorem, jest zakazane.

§ 5.

Każdy uczeń winien przynosić do szkoły wszystkie książki i przybory potrzebne do nauki. Nie wolno przynosić innych rzeczy lub książek, a nawet książek szkolnych i przyborów, niemających związku z wyznaczonymi na ten dzień lekcyami.

§. 6.

Uczniowie powinni jak najstaranniéj przestrzegać porządku i czystości w rzeczach swoich i szkolnych.

Uszkadzanie lub plamienie tak domu szkolnego, jak i przedmiotów znajdujących się w nim, jest wzbronione. Uszkodzenie przypadkowe ma uczeń wynagrodzić, umyślne pociąga za sobą prócz tego naganę lub karę.

§. 7.

Uczniowi nie wolno zmieniać miejsca, wyznaczonego mu przez gospodarza klasy, chyba, gdyby który z nauczycieli przeznaczył mu na swoje lekcye inne miejsce.

§. 8.

Podczas lekcyi obowiązani są uczniowie ze skupioną uwagą brać udział w nauce i wystrzegać się wszystkiego, coby mogło jéj przeszkadzać. Wychodzić podczas nauki wolno tylko wyjątkowo i to po jednemu, za zezwoleniem nauczyciela.

Wywoływanie uczniów z klasy podczas nauki przez innych uczniów jest zakazane.

W czasie pauzy nie wolno uczniom wydalać się z zakładu.

§. 9.

Te przepisy odnoszą się także w zupełności do przedmiotów nadobowiązkowych.

§. 10.

Książki wypożyczone z biblioteki szkolnéj zwracać należy w przepisanym czasie i nieuszkodzone. Uczeń, który opuszcza zakład w ciągu roku, powinien natychmiast zwrócić wypożyczone książki.

§. 11.

Wszelkie składki pieniężne bez osobnego pozwolenia dyrektora są wzbronione.

§. 12.

Czas wolny od obowiązków mają uczniowie przepędzać bądź na jakiemkolwiek pożyteczném zajęciu, bądź na stósownych rozrywkach.

Zabrania się w każdem miejscu gier, połączonych ze stratą czasu i pieniędzy. Nie wolno uczęszczać do restauracyi, kawiarni, cukierni, piwiarni, kręgielni i tym podobnych innych lokali publicznych.

Do teatru lub na inne widowiska przyzwoite uczęszczać mogą uczniowie klas niższych tylko w towarzystwie rodziców lub osób

starszych. Uczniom klas wyższych wstęp na nie nie jest wzbroniony, wszakże dyrektor może wzbronić uczęszczania na pewne przedstawienia.

Wzbronione jest uczęszczanie na publiczne bale i na publiczne zabawy z tańcami, tudzież na zabawy i zebrania urządzane w szkołach tańców poza godzinami lekcyi tańców, natomiast wolno uczniom uczęszczać na zabawy urządzane w domach prywatnych w towarzystwie rodziców lub osób starszych, o ile dyrektor nie uzna za potrzebne uczynić w téj mierze pewnych zastrzeżeń.

§. 13.

Rozprawom sądowym przysłuchiwać się nie wolno.

§. 14.

Uczniowie powinni wystrzegać się złego i niestosownego towarzystwa, a w wyborze książek do czytania radzić się nauczycieli, aby nie marnować drogiego czasu na czytanie książek złych i szkodliwych. Wypożyczanie książek z czytelni publicznych jest wzbronione.

§. 15.

Nie wolno palić tytoniu i cygar.

Noszenie lasek i jakichkolwiek odznak jest wzbronione.

§. 16.

Między sobą powinni uczniowie żyć zgodnie i po koleżeńsku. Każdy powinien odwodzić kolegów od złego, a zachęcać do szlachetnego postępowania. Wzajemne obelgi, wyszydzanie ułomności fizycznych, obraza religii lub narodowości współuczniów najsurowiéj są zakazane.

§. 17.

Żadnemu uczniowi nie wolno mieszkać bez odpowiedniego nadzoru; brak odpowiedniéj opieki pociąga za sobą wydalenie ucznia z zakładu. O każdej zmianie odpowiedzialnego nadzoru i o zmianie mieszkania powinien uczeń bezzwłocznie zawiadomić gospodarza klasy.

fi. 18.

Uczniom nie wolno pomiędzy sobą zakładać stowarzyszeń, ani należeć do jakiegokolwiek stowarzyszenia.

§. 19.

Nie wolno żadnemu uczniowi ogłaszać drukiem własnych prac literackich bez zezwolenia dyrektora.

§. 20.

Za przekroczenie przepisów powyższych wymierzać się będzie karę, która, stósownie do przewinienia, stopniować się może: od upomnienia aż do wydalenia ucznia z zakładu, a nawet do wykluczenia ze wszystkich szkół Monarchii.

PRZEPISY

w sprawie zapobieżenia szerzeniu się chorób zaraźliwych w szkołach.

§. 1.

Żadnemu uczniowi, dotkniętemu chorobą zaraźliwą, nie wolno uczęszczać do szkoły tak długo, dopóki nie wykaże świadectwem lekarskiem, że powrót jego do szkoły nie zaszkodzi innym uczniom.

Do chorób zaraźliwych należą przedewszystkiem:

1. Ospa, 2. dyfterya (błonica), 3. tyfus plamisty i powrotny, 4. tyfus jelitowy (brzuszny), 5. czerwonka (dysenterya), 6. szkarlatyna (płonica), 7. odra i różyczka, 8. róża i choroby przyranne, 9. wąglik, 10. zapalenie oczu, 11. koklusz, 12. świerzb, 13. zapalenie gruczołów przyusznych (parotitis).

§. 2.

Jeżeliby świadectwo lekarskie nie mogło być przedłożone, wolno uczniom, którzy byli dotknięci chorobą zaraźliwą przyjść do szkoły dopiero po zupełném wyzdrowieniu, a mianowicie przy ospie, szkarlatynie i dyfteryi po upływie sześciu, a przy odrze po upływie czterech tygodni, licząc od dnia zachorowania.

§. 3.

Uczniom, którzy są wprawdzie zdrowi, jednakże zostają w bezpośredniéj styczności z osobą dotkniętą chorobą zaraźliwą, nie wolno wchodzić do szkoły tak długo, dopóki niebezpieczeństwo zakażenia nie będzie usunięte, co powinno być stwierdzone, o ile to tylko możliwe, świadectwem lekarskiem, lub dopóki nie upłynie przepisany w §. 2im termin, sześciu, względnie czterech tygodni, licząc od dnia zasłabnięcia owéj trzeciéj osoby.

§. 4.

Uczniom zabrania się najostrzej wchodzenia do pomieszkań, gdzie panują choroby zakaźne.

Do Rodziców i Opiekunów.

Wpisy uczniów na rok szkolny 1891 odbędą się dnia 29, 30 i 31 sierpnia. Późniejsze zgłoszenie się do zapisu tylko w wyjątkowych wypadkach może być uwzględnione.

Uczniowie mają się zgłaszać do wpisu osobiście w towarzystwie rodziców lub opiekunów i przedłożyć świadectwo z ostatniego półrocza.

Uczniowie nowo do zakładu wstępujący mają przedłożyć: *a)* metrykę urodzenia, *b)* świadectwo szkolne i *c)* złożyć taksę wpisową w kwocie 2 złr. 10 ct. w. a.

Każdy uczeń ma złożyć przy wpisie 1 złr. na pomnożenie środków naukowych.

Opłata szkolna, która ma być złożoną w pierwszych sześciu tygodniach każdego półrocza, wynosi 20 złr. w. a. na jedno półrocze.

Rodzice i opiekunowie zechcą przy wpisie oświadczyć dyrekcyi, czy sobie życzą, aby ich synowie lub pupile pobierali naukę w przedmiotach nadobowiązkowych. Kto naukę tę rozpocznie, temu nie wolno jej przerywać przed końcem roku bez zezwolenia dyrekcyi.

Egzamina wstępne do I klasy odbywają się w dwu terminach, t. j. pierwszy termin przypada 30 czerwca i 1 lipca, drugi termin 1 i 2 września.

Na egzamina wstępne do klas wyższych, tudzież na egzamina poprawcze, przeznacza się dzień 1 2 i 3 września.

Nabożeństwo wstępne odbędzie się dnia 3 września, a dnia 4 września rozpocznie się regularna nauka szkolna.

W Krakowie dnia 30 Czerwca 1890.

Tadeusz Skuba
dyrektor.

TREŚĆ.